

954

KOULUNKÄYNTIAVUSTAJIEN ITSEARVIOINNIT NÄYTTÖKOKEESSA

Sinikka Kurki-Lassila

Erityispedagogiikan pro gradu-tutkielma

Kevät 1998

Erityispedagogiikan laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksen tarkoituksena oli perehtyä tarkemmin koulunkäyntiavustajien ammattitutkinnon näyttökokeeseen ja tulosten tulkintaan. Tavoitteena oli selvittää, kuinka hyvin näyttökokeen arvioitsijoiden arvioinnit ja kokelaiden itsearviointit näyttökokeessa menestymisestä vastasivat toisiaan.

Tutkimuksessa käytettiin laadullista, analyyttistä tutkimusmenetelmää. Tutkimusaineisto kerättiin osallistuvan havainnoinnin, kokelaiden haastattelujen, kirjallisten tuotosten ja itsearviointien avulla. Tutkimuksessa perehdyttiin kolmen eritasoisesti näyttökokeessa menestyneen kokelaan näyttökoesuorituksiin. Kokelaista kaksi oli naista ja yksi mies. Tutkimuksessa arvioitiin kokelaiden itsearviointitaitoja ihmisen kasvun ja elämänsä elämän sekä kehityksen häiriöiden ja terveen kehityksen esteiden tuntemisessa. Muita arvioinnin kohteita olivat erilaisten kasvatusnäkemysten tunteminen, yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot ja oman työn kehittäminen.

Tutkimus osoitti, että erittäin hyvin näyttökokeessa menestynyt kokelas kykeni arvioimaan itseään realistisesti. Hänen arviointinsa vastasi arvioitsijoiden näkemystä kokelaan taidoista. Näyttökokeessa hyvin menestynyt ja rajatapauksena hyväksytty kokelas pystyivät arvioimaan itseään heikommin. He arvioivat itseään osittain samansuuntaisesti arvioitsijoiden kanssa. Kokelaat yli- tai aliarvioivat suorituksiaan arvioitsijoiden näkemysnäkökulmaan verrattuna. Tutkimuksessa ilmeni, että kokelaat kokivat itsearviointin eri tavoilla. Erittäin hyvin näyttökokeessa menestyneen kokelaan mielestä palautteen antaminen omasta toiminnasta oli hyvä asia. Kirjallinen itsearviointi oli tärkeä osa näyttökoetta. Suullisessa itsearviointissa kokelas sai mahdollisuuden keskustella arvioitsijoiden kanssa. Näyttökokeessa hyvin menestynyt kokelas arvioi ryhmätoiminnan itsearviointin hyväksi tehtäväksi, koska sen avulla kokelaalla oli mahdollisuus korjata virheensä. Suullinen itsearviointi onnistuu paremmin, jos kokelas ei jännitä. Näyttökokeessa rajatapauksena hyväksytyt kokelaan mielestä ryhmätoiminnan itsearviointi oli erittäin vaikea tehtävä. Kirjallinen itsearviointi vaikutti hänestä äärimmäisen vaikealta ja suullinen itsearviointi oli hänen mielestään melkein yhtä vaikeaa kuin kirjallinen itsearviointi.

Itsearviointitaitojen kehittäminen on merkittävä haaste koulunkäyntiavustajien koulutuksessa. Itsearviointikyky ei kehity itsestään, vaan se vaatii tietoista kehittämistä, myönteistä ilmapiiriä, kannustavaa palautetta ja vastavuoroiseen arviointiin sitoutumista. Hyvien itsearviointitaitojen avulla opiskelijat selviytyvät paremmin myös työelämässä.

Avainsanat: koulunkäyntiavustaja, itsearviointi, näyttökoe

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat.....	5
1.2 Ammattitutkintolain mukainen tutkintorakenne ja tutkintojärjestelmän tavoitteet.....	6
1.3 Koulunkäyntiavustajan ammattialan kuvaus.....	7
1.4 Koulunkäyntiavustajan ammattitutkinnossa vaadittava ammattitaito, tutkintoon kuuluvat osat ja niiden tavoitteet.....	7
1.5 Ammattitaidon osoittamistavat ja tutkintosuoritusten arvioinnin perusteet.....	9
1.6 Tutkimustehtävä.....	10

2 NÄYTTÖKOKEIDEN HISTORIA..... 11

3 ITSEOHJAUTUVUUS JA ITSEARVIOINTI..... 14

4 ERILAISIA IHMISKÄSITYKSIÄ..... 16

5 ARVIOINTI OPISKELIJAN AMMATILLISEN KASVUN TUKENA JA OSANA OPPILAITOSTEN TOIMINTAA..... 17

6 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

6.1 Tutkimushenkilöt.....	19
6.2 Tutkimusmenetelmä.....	19
6.3 Tutkimusaineisto.....	22
6.4 Tutkimuksen luotettavuus.....	23

7 LÖYDÖKSET

7.1 Arvioitsijoiden arvioinnit näyttökokeen tuloksista verrattuina koulunkäynti- avustajien itsearviointeihin näyttökokeessa menestymisestä ja tulosten tulkinta.	25
7.1.1 Ihmisen kasvun ja elämänkulun sekä kehityksen häiriöiden ja terveen kehityksen esteiden tunteminen.....	25
7.1.2 Erilaisten kasvatustietämysten tunteminen.....	32
7.1.3 Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot.....	33
7.1.4 Oman työn kehittäminen.....	37
8 POHDINTA.....	42
LÄHTEET.....	45
LIITTEET.....	46
Liite 1: Tutkintojärjestelmän idea.....	46
Liite 2: Ammattitutkintolaki.....	47
Liite 3: Ammattitutkintoasetus.....	49
Liite 4: Kvalifikaatioluokitus.....	51
Liite 5: Koulunkäyntiavustajan ammattitutkinnon ihmisen kasvun tukemisen näyttökokeen arviointikriteerit ja -tasot.....	52
Liite 6: Koulunkäyntiavustajan ammattitutkinnon oppimistilanteissa ohjaamisen arviointikriteerit ja -tasot.....	54
Liite 7: Koulunkäyntiavustajan ammattitutkinnon avustamisen näyttökokeen arviointikriteerit ja -tasot.....	56

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Koulunkäyntiavustajia on ollut kouluissa jo ainakin parin vuosikymmenen ajan. Viime vuosiin saakka koulutusta tähän ammattiin on annettu kurssimuotoisena ja käytännössä avustajan työtä kentällä tekee vielä myös kouluttamattomia/ilman tutkintoa olevia ihmisiä. Koulunkäyntiavustajan työn lisääntyminen sekä sen muuttuvat ja laaja-alaiset vaatimukset on huomattu, eikä koulunkäyntiavustajan paikkaa ole tarkoituksenmukaista täyttää enää kouluavustajalla. Opetushallitus on nähnyt tarpeelliseksi laajentaa koulutusta vuoden mittaiseksi ja tutkinnosta on muodostettu näyttökokeilla suoritettava ammattitutkinto.

Koulunkäyntiavustajien opetuksen tavoitteena on avoimen opetuksen järjestelmä, jossa opetuksen ja työelämän osaaminen otetaan oppijan ammattitaidon kehittämisen käyttöön vastuullisesti ja luontevasti. Se on haaste oppilaitosten ja työelämän yhteiselle alan ammattiosaamisen kehittämiseksi ja elinikäisen oppimisen periaatteiden noudattamiselle. (Tutkinnon perusteet 1995, 15.)

Nykyisessä tutkintojärjestelmässä (liite 1) ammattitutkinto on uudentyyppinen ammattitutkintolakiin (liite 2) ja -asetukseen (liite 3) perustuva ja harjaantunutta ammattitaitoa edellyttävä tutkintomalli. Se on luonteeltaan työelämässä ja erilaisessa koulutuksessa hankittua ammattitaitoa hyödyntävä, aikuisten toisen asteen tutkinto. Ammattitutkinnon keskeisenä tarkoituksena on tarjota aikuisille mahdollisuuksia pätevöityä ja vastata aiempaa paremmin työelämän tarpeisiin. Tutkintosuoritusten laadun varmistamiseksi opetushallitus edellyttääkin, että käytännön työelämän tulee olla aktiivisesti mukana uusien ammattilaisten kouluttamisessa ja ammattitaidon arvioinnissa.

Koulunkäyntiavustajien ammattitutkintoon johtavaa koulutusta on toteutettu Lapualla Karhunmäen kristillisessä kansanopistossa vuodesta 1995 alkaen. Olen toiminut tässä oppilaitoksessa koulunkäyntiavustajien koulutuksessa sivutoimisena tuntiopettajana, yksittäisten opiskelijoiden työharjoittelun ohjaajana ja näyttökokeiden arvioitsijana kolmen vuoden ajan. Näyttökokeiden arvioinnissa on kiinnitetty erityistä huomiota kokelaiden itsearviointeihin, jotka ovat keskeisessä osassa tutkimuksessani. Näyttökokeet ovat tulleet sosiaali- ja terveysalalle uutena haasteena. Suomessa ei ole tehty opinnäytetöitä koulunkäyntiavustajien näyttökokeisiin liittyen, joten tämä tutkimusaihe on minullekin uusi haaste.

Asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta astui voimaan vuoden 1993 alusta lähtien. Asetuksen mukaan kouluasteen tutkinnoissa ammattitaito tulee voida osoittaa näyttökokeilla (1314/92). Tämän asetuksen mukaisessa tutkinnon suoritusjärjestelmässä sama oppilaitos vastaa sekä ammattitaitoon valmentavasta koulutuksesta että opiskelijan ammattitaidon kehittymisen arvioinnista ja palautteesta, johon sisältyy ammattiin valmistuvan ammattitaidon osaamisen arviointi. Sen sijaan asetus ei sisällä ammattitaidon laadunvarmistusta. Asetusta täydentävät ammattitutkintolaki ja ammattitutkintoasetus.

1.2 Ammattitutkintolain mukainen tutkintorakenne ja tutkintojärjestelmän tavoitteet

Ammattitutkintolaki (306/94) ja sitä täydentävä ammattitutkintoasetus (308/94) tulivat voimaan 1.5.1994. Ammattitutkintolain mukaisesti tutkintorakenteella tarkoitetaan tutkintojen jakautumista aloittain ammatillisiin perustutkintoihin, ammattitutkintoihin ja erikoisammattitutkintoihin. Opetusministeriö päättää tutkintorakenteesta. Tutkintorakenteessa on vahvistettu käytettävät tutkintonimikkeet. Tutkintoja voidaan muodostaa eri koulutusasteille. Ammattitutkintolain mukaisesti suoritettu tutkinto antaa kansainvälisesti kelpoisuuden ammattitehtäviin samoin kuin oppilaitoksessa suoritettu perustutkinto. (Tutkinnon perusteet 1995, 5.)

Tutkinnot ovat laaja-alaisia ja kattavat työelämässä tarvittavan ammatti- ja kielitaidon sekä tarvittavat sosiaaliset valmiudet. Tutkinto muodostuu työtaidoista, jotka määritellään tuotannollisina, normatiivisina ja innovatiivisina ammattitaitovaatimuksina (liite 4). Ammattitaitovaatimukseen sisältyy sekä yleis- että ammatillisuus. (Tutkinnon perusteet 1995, 5.)

Tutkintojärjestelmän tarkoituksena on ottaa tasavertaisesti huomioon eri tavoin hankittu ammattitaito. Samoihin näyttökokeisiin voivat osallistua omaehtoisen aikuiskoulutuksen opiskelijat, työvoimakoulutuksen opiskelijat, oppisopimusopiskelijat sekä työelämässä tai muilla opinnoilla ammattitaitonsa hankineet henkilöt. Tutkintoon osallistumiselle ei aseteta ennakkoehtoja. Opetushallitus vahvistaa tutkinnon perusteet koulutustoimikunnan esityksestä. (Tutkinnon perusteet 1995, 6.)

Tutkintotodistuksen saamiseksi ammattitaito on osoitettava näyttökokeissa, joita järjestävät tutkintojen järjestämissopimuksen tehneet alan oppilaitokset tai muut tarvittavan asiantuntemuksen omaavat laitokset. Pääosa tutkinnoista suoritetaan siten, että ensin osallistutaan ammattitaitoa kehittävään koulutukseen ja sen jälkeen näyttökokeisiin. Tutkintojen järjestämisestä ja valvonnasta vastaavat koulutuspalvelujen tuottamisesta riippumattomat tutkintotoimikunnat, jois-

sa on edustettuina alan asiantuntijoita. Koulunkäyntiavustajan tutkintotodistuksen antaa koulunkäyntiavustajan tutkintotoimikunta henkilön suorittua hyväksyttävästi kaikki tutkintoon kuuluvat osat. (Tutkinnon perusteet 1995, 7.)

1.3 Koulunkäyntiavustajan ammattialan kuvaus

Koulunkäyntiavustajan työ painottuu sekä humanistiseen opetusalaan että sosiaali- ja terveystieteiden alaan. Koulunkäyntiavustajan työ on luonteeltaan eettistä ja kestäviin arvoihin perustuvaa auttamista. Alan yleisiä vaatimuksia ovat palvelumyönteisyys, asiakaslähtöisyys, työorganisaatioiden verkostoissa toimiminen, tietotekniikan ja tekniikan käyttäminen työssä, vuorovaikutuksellinen osallistuminen, esteettisyyden huomioonottaminen, eettinen harkintakyky sekä kestävän kehityksen työlle asettamien vaatimusten noudattaminen. (Tutkinnon perusteet 1995, 7-8.)

Koulunkäyntiavustajan työn tarkoituksena on tukea asiakkaiden optimaalista toimintakykyä erilaisissa toimintaympäristöissä. Koulunkäyntiavustaja osallistuu eri ikäisten ja kulttuuritaustaltaan erilaisten ihmisten kasvatukseen ja huolenpitoon kasvatuksen ja vapaa-ajantoimintojen erilaisissa yksiköissä. Hän avustaa yksilöä, ryhmää tai organisaatiota ja toimii yhteistyössä asiakkaiden, perheiden, opetuksen asiantuntijoiden, muiden kasvattajien sekä asiakaspalveluun osallistuvien kanssa. Koulunkäyntiavustajan työn lähtökohtana ovat asiakkaiden erityispiirteet ja -tarpeet. Koulunkäyntiavustajan työn kehittämisen edellytyksenä on valmius muuttaa sekä tarkistaa ajattelu- ja toimintatapojaan. (Tutkinnon perusteet 1995, 8.)

1.4 Koulunkäyntiavustajan ammattitutkinnossa vaadittava ammattitaito, tutkintoon kuuluvat osat ja niiden tavoitteet

Koulunkäyntiavustajan ammattitaitovaatimukset johdetaan koulunkäyntiavustajan työn ydintoiminnoista. Tutkintoon kuuluvat osat ovat:

- ihmisen kasvun tukeminen
- avustaminen
- oppimistilanteissa ohjaaminen

Koulunkäyntiavustajan työ on asiakaslähtöistä auttamista. Ihmisen kasvun ja kehityksen tukemisen ammatillisena ydinpätevyytensä on yksilön kasvuun liittyvien tekijöiden tunteminen ja kyky vastata eri ikävaiheiden ja elämäntilanteiden tuomiin kehitystarpeisiin. Avustamisen ammatillisena ydinpätevyytensä on kyky toimia asiakasta tukien ja kannustaen erilaisissa toimintaympäristöissä ja perushoitotilanteissa. Oppimistilanteissa ohjaamisen ammatillisena ydinpätevyytensä on taito luoda edellytyksiä asiakkaiden omatoimisuuteen ja mahdollisimman itsenäiseen toimintaan oppimisprosessin eri vaiheissa. (Tutkinnon perusteet 1995, 8-10.)

Ihmisen kasvun tukeminen, ammattitaitovaatimus

Tutkinnon osan suorittaja kannustaa eri-ikäisiä ja erilaista apua tarvitsevia yksilöitä ja ryhmiä näiden kasvussa ja kehityksessä. Hän tukee asiakkaansa kasvua yksilöllisesti ottaen huomioon ihmisen elämänsä eri vaiheet ja kehityksen kriittiset kohdat, terveen kehityksen esteet ja yleisimpien vammojen aiheuttamat erityispiirteet. (Tutkinnon perusteet 1995, 1.)

Tutkinnon suorittaja toimii kasvatustehtävässään kokonaiskuntoutuksen tavoitteiden mukaisesti. Hän tuntee erilaisia kasvatusnäkömymiä ja niiden taustalla vaikuttavia arvoja ja ihmis-käsityksiä. Tutkinnon suorittaja tunnistaa asiakkaiden elinoloihin ja elämäntapaan vaikuttavat kulttuuriset erot ja yhteiskunnalliset prosessit. Hän konsultoi ja hyödyntää yhteiskunnan palvelujärjestelmiä tukiessaan asiakkaansa kasvua. Tutkinnon suorittaja toimii työssään ammattietisten periaatteiden mukaisesti ja noudattaa toiminnassaan työyhteisössä tehtyjä sopimuksia. Hän pyrkii kehittämäänsä omaa ammattitaitoansa ja alaansa. (Tutkinnon perusteet 1995, 10.)

Avustaminen, ammattitaitovaatimus

Tutkinnon osan suorittaja auttaa niissä toiminnoissa, joita asiakas ei kehitysvaiheensa, vamman- sa tai sosiaalisen tilanteensa vuoksi kykene itse suorittamaan. Hän toimii avustamistilanteissa empaattisesti osoittaen ymmärtävänsä asiakkaan tunteet ja tarpeet. Hän kannustaa asiakkaita omatoimisuuteen ja itsenäisyyteen. (Tutkinnon perusteet 1995, 11.)

Tutkinnon osan suorittaja osaa käyttää apuvälineitä ja laitteita sekä ergonomisia työskentely- tapoja. Hän pitää oppimis- tai muun toimintaympäristön toimivana ja tekee tarvittavia valmistele- via tehtäviä opetuksen asiantuntijoiden ohjeiden mukaan. (Tutkinnon perusteet 1995, 11.)

Oppimistilanteissa ohjaaminen

Tutkinnon osan suorittaja suunnittelee, toteuttaa ja arvioi ohjausta yhteistyössä opetuksen ja koulutuksen asiantuntijoiden kanssa. Hän kykenee ohjaamaan yksilöitä ja pienryhmiä tai tarvittaessa selviytyy itsenäisesti ohjaustilanteissa. Tutkinnon suorittaja kannustaa asiakastaan aktiiviseen oppimiseen yksilöllisesti ja tilanteen mukaisesti. Hänen vuorovaikutuksensa on oppimista-voitetta tukevaa. Hän käyttää työssään ilmaisullisia ja luovan toiminnan taitoja ja menetelmiä. (Tutkinnon perusteet 1995, 11.)

1.5 Ammattitaidon osoittamistavat ja tutkintosuoritusten arvioinnin perusteet

Koulunkäyntiavustajan tutkintotodistuksen saa osoitettuaan ammattitaitonsa hyväksyttävästi näyttökokeissa. *“Näyttökokeilla tarkoitetaan kaikkia niitä järjestelyjä, joiden avulla voidaan todeta koulunkäyntiavustajan työssä vaadittava ammattitaito ja siihen sisältyvät tiedolliset, ammattiteoreettiset ja yleiset vaatimukset. Näyttökokeet perustuvat jäsenyneille työhön liittyville vaatimuksille, jotka voidaan tyypitellä tuotannollisiksi, normatiivisiksi ja innovatiivisiksi kva-lifikaatioiksi.”* (Tutkinnon perusteet 1995, 12.)

Näyttökokeessa arvioidaan yksi tutkinnon osa. Tutkinnon osan suorittajan taitoa verrataan tutkinnon osan ammattitaitovaatimukseen eli standardiin. Arvioinnissa käytetään tarvittavia standardeista johdettuja kriteerejä hyväksytyyn ammattitaidon toteamiseksi. Arvioinnin tukena käytetään haastattelua, itsearviointia tai muuta tarkoitukseen sopivaa menettelyä. Näyttökokeet voivat sisältää työnäytteitä, työtilanteiden simulointeja, kirjallisia tuotoksia, suullisia perusteluja ja projektitöitä tai niiden yhdistelmiä. Näyttöjä pyritään järjestämään mahdollisimman luonnollisissa työympäristöissä. Tutkinnon osan hyväksytty suoritus on voimassa viisi vuotta. Hylätyn kokeen voi uusia kerran hankkimatta lisää ammattitaitokoulutusta tai työkokemusta. (Tutkinnon perusteet 1995, 11-12.)

Koulunkäyntiavustajan ammattitutkinnon jokaisen osasuorituksen arvioinnissa kiinnitetään huomiota seuraaviin yleisiin kohtiin:

- asiakaslähtöisyys
- vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot

- tavoitteellinen ja yksilöllinen toiminta
- pedagoginen toiminta ja ongelmanratkaisutaito
- vastuullisuus
- taloudellinen toiminta

Arviointikriteerit muodostetaan erikseen tutkinnon jokaisen osan ammattitaitovaatimuksesta. Arviointitasoja ovat tyydyttävä/hylätty suoritus, hyvä suoritus ja erittäin hyvä suoritus. Näyttökokeen arviointikriteerit ja -tasot on esitelty tarkemmin liitetiedoissa (liitteet 5-7).

Tutkinnon osan näyttökokeessa osoitettu suoritus on hyväksytty ammattitaidon kuvatus vaatimustason täytyttyä kaikissa ko. osan arvioinnin kohteissa. Tutkintotoimikunta mainitsee tutkintotodistuksessa erittäin hyvän suoriutumisen silloin, kun tutkinnon suorittajan ammattitaito osoitetaan merkittävästi tutkinnon perusteissa kuvattua ammattitaitovaatimusta korkeammaksi kaikissa arvioinnin kohteissa. (Tutkinnon perusteet 1995, 13.)

1.6 Tutkimustehtävä

Tutkimuksessani haluan perehtyä tarkemmin koulunkäyntiavustajan ammattitutkinnon ihmisen kasvun tukemisen näyttökokeiden tuloksiin ja niiden tulkintaan. Pyrin selvittämään, kuinka hyvin kokelaiden itsearviointit ja arvioitsijoiden käsitykset kokelaiden menestymisestä näyttökokeessa vastaavat toisiaan ja kuinka kokelaat suhtautuvat itsearviointiin. Tutkimuksessa arvioin kokelaiden itsearviointitaitoja ihmisen kasvun ja elämänkulun sekä kehityksen häiriöiden ja terveen kehityksen esteiden tuntemisessa. Muita arvioinnin kohteita ovat erilaisten kasvatusnäkemysten tunteminen, yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot sekä oman työn kehittäminen.

2 NÄYTTÖKOEJÄRJESTELMÄN HISTORIA

Näyttökokeet eivät ole täysin vieras käsite työelämässä. Suomessa näyttökokeita on testattu mm. rakennus- ja laitostalouden aloilla jo useita vuosia. Sosiaali- ja terveysalalle ne ovat tulleet myöhemmin. (Hintsala 1995, 1.)

Sosiaali- ja terveysalan ammatillinen aikuiskoulutus on pilottihankkeissaan kehitelty näyttökokeita. Kokeilussa ovat olleet mukana mm. Kaarinan ja Tuusulan sosiaalialan oppilaitokset, joiden edustajat olivat tutustumassa englantilaisiin näyttökokeisiin (NVQ) helmi-maaliskuussa 1995.

Matkan aikana ryhmä haastatteli NVQ-koordinaattori Michele Austinia, joka muutaman vuoden ajan on ollut käynnistämässä ja kehittämässä hoiva-alan näyttökokeita. Lisäksi haastateltiin NVQn tukihenkilöä Ann Beddowia ja Cambridge Regional Collegen opettajaa July Digbyä. Edelleen ryhmällä oli tilaisuus tavata näyttökokeen vastaanottajia ja suorittajia sekä osallistua näyttökokeen vastaanottajien koulutuspäivään ja olla seuraamassa näyttökokeita. (Ahonen & Kuorelahti 1995, 16-17.)

Englannissa on vuodesta 1986 lähtien kehitelty ammattipätevyden kohottamiseksi kansallista näyttökoejärjestelmää (National Vocational Qualification). Näyttökokeiden tarkoitus on ollut kiinteästi työelämää hyödyntävä antamalla työelämän edustajille enemmän vaikutusvaltaa ammattipätevyden sekä ammatillisen koulutuksen määrittelyssä. Näyttökokeiden avulla pyritään myös yksinkertaistamaan aikuisten koulutusjärjestelmää. (Townsend 1992, 38-39.)

NVQ- järjestelmä antaa työntekijälle mahdollisuuden lisätä ammattipätevyyttään ja osoittaa ammattitaitonsa suorittamalla näyttökokeen omalla työpaikallaan. Työpaikan näyttökokeiden arvioijat ovat saaneet siihen koulutuksen ja lisäksi he ovat osoittaneet arvioijan taitonsa näyttökokein. Arvioijaa ja näyttöpaikkaa valvoo ja tukee hyväksytty tarkastaja (internal verifer), joka puolestaan on seuraavan tason (external verifer) valvonnassa. (Ahonen & Kuorelahti 1995, 16-17.)

Englantilaisessa näyttökoejärjestelmässä ammattitaito osoitetaan työpaikalla toiminnallisella näyttökokeella sekä sitä täydentävällä näytöllä, johon kuuluvat kirjoitelmat ja suulliset kyselyt. Aikaisemmat suoritukset hyväksytään osaksi näyttöä. Ammattitaito todetaan näyttökokeessa seuraavilla tavoilla:

1. havainnoimalla aitoja toimintatilanteita,
2. tutkimalla valmiin tuotoksen laatua,

3. suullisilla- ja kirjallisilla kyselyillä,
4. projekteilla, tehtävillä ja caseilla,
5. haastatteleamalla asiakkaita ja työtovereita,
6. kyselemällä näytön suorittajalta selityksiä prosessista ja arvioitavasta työstä,
7. teettämällä simulaatioita ja roolipelejä.

Näyttökokeiden aikaansaamiseksi on kukin ammattiala joutunut etsimään alansa ydintoiminnot (core). Nämä ydintoiminnot merkitsevät erilaista ammatillista toimintaa eri ammatillisilla tasoilla, joita on viisi (level 1-5). Tällä tavalla on saatu ammatilliset standardit eri tasoille.

Hoiva-alan ammattitaito (NVQs in Care) on Englannissa jaettu viiteen tasoon, joista taso V edustaa johtamistasoa. Taso II puolestaan vastaa jokseenkin suomalaista kotiavustajatasoista ammattitaitoa. Tämän osoittamiseen kuuluu englantilaisessa järjestelmässä keskimäärin 9 kulkua. Ammattitaito osoitetaan pienissä osissa oman työn ohella. Näyttökokeen suorittamisesta tekevät arvioija ja näyttäjä etukäteen kirjallisen sopimuksen. (Ahonen & Kuorelahti 1995, 16-17.)

Suomalaiset sosiaalialan oppilaitosten edustajat olivat seuranneet vanhusten palvelutalossa lähihoidon toiminta-alueen näyttökokeita. Ensimmäisenä oli henkilökohtaisen hygienian ja ulkonäön hoitamisen näyttökoe. Näytön suorittaja ajoi asiakkaan parran, mikä oli yksi vaadittava osio henkilökohtaisen hygienian toimintayksikössä. Toisena oli asiakkaan liikkumisen ylläpitämisen ja edistämisen näyttökoe, jossa näytön suorittaja avusti asiakasta siirtymään kävelytuen avulla huoneestaan yhteiseen ruokapöytään. Kummassakin näyttökokeessa arvioitiin paitsi teknistä osaamista, myös asiakkaan kohtelua ja vuorovaikutusta. Näytön suorittajan arvot ja asenteet ovat arvioinnin kohteina kaikissa hoiva-alan näyttökokeissa.

Näyttökokeen jälkeen seurasi yksityiskohtainen palautekeskustelu, jossa näytön antaja ja arvioija kävivät läpi näyttökoetilannetta. Keskustelu oli luontevaa ja vapaata. Aivan kuten Suomesakin näyttökokeen arvioijasta tuntui vaikealta se kieli, johon viralliset pätevyyskriteerit oli puettu.

Eräänä matkansa tuloksena Ahonen ja Kuorelahti (1995, 16-17.) näkivät suomalaisen hoivajärjestelmän vahvuudet sekä hoiva-alan ammattilaisten korkeatasoisen koulutuksen. Hoiva-alan näyttökoejärjestelmää tulisikin Suomessa kehittää ammattitaidon tasoa alentamatta. Tällöin tuntuu oikealta Suomessa jo valittu suunta järjestää näyttökokeet työelämän ja kouluttajien yhteistyönä. Hyvää suomalaista koulutusjärjestelmää ei ole syytä purkaa, mutta sitä tulee edelleen kehittää!

Ammattitaidon laadunvarmistuksena näyttökokeet tehostavat ammattipätevyiden ydinkysymyksiä, pätevyyden määrittelyä ja arviointia. Tähän tarvitaan mutkatonta työelämän ja koulutuksen dialogia ja yhdessätekemistä sekä kummankin tahon erityisosaamisen tunnustamista. (Ahonen & Kuorelahti 1995, 16-17.)

3 ITSEOHJAUTUVUUS JA ITSEARVIOINTI

Koulunkäyntiavustajaksi kouluttautuminen vaatii itseohjautuvuutta. Itseohjautuvuus on noussut 1990-luvulla yhdeksi keskeiseksi koulutuspoliittiseksi käsitteeksi. Aikuisopiskelijoiden määrä on lisääntynyt eikä perinteisillä koulutusratkaisuilla kyetä enää vastaamaan aikuisten oppimistarpeisiin. Aikuisella on kykyä ottaa vastuuta omasta oppimisestaan ja sen arvioinnista yhä enemmän. Itseohjautuvan aikuisoppijan ihmiskuvaan liittyy Koron (1992, 46-47.) mukaan seuraavia piirteitä:

- Itsensä hyväksyminen oppijana, joka kehityy myönteisten oppimiskokemusten kautta.
- Suunnitelmallisuus määrittää omat oppimistavoitteensa ja valita keinot niiden saavuttamiseksi.
- Sisäinen motivaatio kiinnostua oppimisesta.
- Sisäinen arviointi tarkoittaa oppijan kykyä arvioida omaa oppimistaan ja kykyä vastaanottaa puolueetonta arviointia ulkopuoliselta arvioijalta.
- Avoimuus uusille kokemuksille tarkoittaa oppijan kykyä avoimuuteen, uteliaisuuteen, ongelmien ja epävarmuuden sietoon sekä leikkimielisyyteen oppimisessa.
- Joustavuus on valmiutta muuttaa opiskelun tavoitteita ja opiskelutapoja ja kokeilla uusia ratkaisuja.
- Itsenäisyys on rohkeutta kyseenalaistaa normaalisti hyväksytyt oppimisolosuhteet ja muuttaa niitä yhteisönsä ja itsensä kannalta mielekkäästi.

Itseohjautuvan opiskelijan yhtenä keskeisenä piirteenä Koro pitää yhteistyökykyä. Parhaimmillaan itseohjautuva oppija kykenee avoimeen ja molemminpuoliseen kunnioitukseen ja vastavuoroiseen vuorovaikutukseen oppimisyhteisössä. (Koro 1992, 47.)

Itsearviointi

Hyvänä keinona oppilasarvioinnin kehittämiseksi monet tutkijat pitävät oppilaiden itsearviointia. Sitä voitaisiin yhä enemmän soveltaa myös koulunkäyntiavustajien koulutuksessa.

Itsearviointia on toteutettu mm. akvaariokouluissa valmiilla itsearviointilomakkeilla, joilla oppilaat arvioivat omaa työprosessiaan ja itseään oppijoina. Itsearviointiin liittyy myös opettajan havainnointiin perustuva arviointi, josta keskustellaan opiskelijan kanssa. Näin opiskelijat

kehittyvät itsensä arvioijina. Lähes kaikissa akvaariokouluissa opiskelijat ovat aluksi olleet kohuttoman kriittisiä itseään kohtaan, mutta he ovat pian saavuttaneet opettajan mielestä realistisen ja asiallisen arviointitason ja -tavan. (Lindström 1996, 14-15.)

Portfolio on eräs tapa toteuttaa opiskelijoiden itsearviointia. Portfolio on Pirjo Linnakylän mukaan *“oppilaan oma arvopaperisalkku eli sellainen opiskelutehtävien kokoelma, joka edustaa monipuolisesti ja tarkoituksenmukaisesti oppilaan osaamista ja jonka oppilas on itse valinnut jonkin opiskelujakson töistä”*. Portfolioarvioinnissa on keskeistä se, että opiskelija sisällyttää salkkuunsa myös oppimistapahtumansa kuvauksen ja parhaiden töidensä valintaperusteet sekä kokoelman loppuarvioinnin, jossa hän kuvaa oppimisprosessiaan ja osaamisensa vahvoja puolia. Hän suunnittelee myös opiskelunsa jatkotavoitteita. Akvaariokouluissa portfolioarviointi on vahvasti yleistymässä. (Lindström 1996, 14-15.)

Aikaisempi tutkimus itsearvioinnista

Salla Parviainen on perehtynyt itsearviointiin lähihoitajaopiskelijoiden ammatillisen kasvun ja kvalifikaatioiden kehityksen edistäjänä. Hän on tehnyt tutkimuksen Varkauden kotitalous- ja sosiaali-alan oppilaitoksessa. Kyseessä oli kvalitatiivinen tutkimus, jonka tutkimusjoukkona oli neljä avohuollon käytännön jakson lähihoitajaopiskelijaa. Parviaisen tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaiset itsearviointivalmiudet lähihoitajaopiskelijoilla oli yhden vuoden opintojen jälkeen. Pyrkimyksenä oli selvittää, onko hyvin menestyneiden ja heikommin menestyneiden opiskelijoiden välillä eroja itsearviointitaidoissa. Tutkimustulokset osoittivat selkeästi sen, että hyvin menestyneet opiskelijat arvioivat oppimistaan paremmin suhteessa kaikkiin kvalifikaatioihin, kun taas heikoimmin menestyneiden opiskelijoiden itsearviointi ja reflektointi oli suppeampaa ja pinnallisempaa arvioinnin kohdistuessa lähinnä havaittavaan toimintaan. (Parviainen 1997, 1.)

4 ERILAISIA IHMISKÄSITYKSIÄ

Tutkimuksessani perehdyin koulunkäyntiavustajien kasvatukseen ja niiden taustalla oleviin ihmiskäsityksiin ja arvoihin.

Sirkka Hirsjärvi (1982, 1) määrittelee raportissaan ihmiskäsityksen ihmistä koskevien uskomusten, tietojen ja arvostusten järjestelmäksi. Ihmiskäsityksiä on erilaisia. Ne ovat näkemyksiä siitä, millainen ihminen on ja mitä hän voi tehdä itsestään.

Biologisen ihmiskäsityksen perusta on perinnöllisyydessä. Lahjakkuuden ja muiden persoonallisuudenpiirteiden oletetaan periytyvän jälkeläisille sellaisenaan. (Hirsjärvi 1982, 29.)

Humanismiin perustuvassa ihmiskäsityksessä on keskeistä sivistyksen kunnioittaminen ja siihen pyrkiminen. Tämän ohella humanismin tärkeänä tuntomerkinä on ihmisen kunnioittaminen. (Hirsjärvi 1982, 29.)

Kristillinen ihmiskäsitys perustuu Jumalan ilmoitukseen siitä, mikä on ihminen. Kristillinen näkemys ihmisestä liittyy Jumalan ja ihmisen suhteeseen, joka perustuu luomiseen. Ihminen on ainutlaatuinen ja vastuullinen toiminnastaan. Ihmisellä on oikeus kehittää kaikkia inhimillisiä lahjojaan ja pitää huolta lähimmäisistään. Kristilliset hyveet ilmenevät ihmisen suhteessa Jumalaan, itseensä ja toisiin ihmisiin sekä ympäröivään maailmaan. (Hirsjärvi 1982, 61.)

Marxilaisen filosofian perusteena on materiaalin ensisijaisuus suhteessa henkiseen (Hirsjärvi 1992, 84). Ihmisen olemusta voidaan muuttaa ja kasvatuksen avulla suunnata tiettyihin päämääriin. Persoonallisuuden suuntaaminen on sosiaalistamisen erikoismuoto. Se on eräs marxilais-leniniläisen kasvatuksen perusprosesseista. (Hirsjärvi 1982, 92.)

Freudilaisen ihmiskäsityksen perustana on ihmisen näkeminen energiasysteeminä. Ihmisen ja eläinten toimintaa ohjaavat vietit, jotka ovat luonteeltaan seksuaalisia ja aggressiivisia. (Hirsjärvi 1982, 100.)

Koulunkäyntiavustajan työ painottuu sosiaali- ja terveysalaa sekä humanistiseen opetusalaan, joten koulunkäyntiavustajan tehtävissä korostuu humanistinen ihmiskäsitys. Humanistisessa ihmiskäsityksessä on keskeistä ihmisen kunnioittaminen, joka on tärkeää asiakaslähtöisessä auttamistyössä. Koulunkäyntiavustajan työssä painottuu lähimmäisistä huolehtiminen ja eettinen harkintakyky, joten koulunkäyntiavustajan ihmiskäsityksessä on löydettävissä yhtymäkohtia myös kristilliseen ihmiskäsitykseen.

5 ARVIOINTI OPISKELIJAN AMMATILLISEN KASVUN TUKENA JA OSANA OPPILAITOSTEN TOIMINTAA

Opetusneuvos Anu Räisänen kertoo opetushallituksen julkaisemassa Akvaario-projektin tiedotuslehdessä (1995, 25-26.) mielestäni keskeisiä asioita arvioinnista opiskelijan kasvun tukena ja osana oppilaitosten toimintaa. Hän toteaa ammatillisen koulutuksen itsestään selvänä tehtävänä olevan kouluttaa ammattinsa osaavia kansalaisia. Tämän koulutustehtävän yksi keskeisimmistä osa-alueista on arviointi, jonka avulla opiskelijan ammatillista kasvua voidaan merkittävästi edistää, mutta myös estää.

Perinteisimmillään arviointi on liitetty vain opiskelijan suorituksiin ja arviointi on painottunut tiedon mittaamiseen. Kapeimmillaan arviointi on merkinnyt kokeiden pitoa ja näiden pohjalta tapahtuvaa arvostelua eli arvosanojen antoa. Opiskelijoilla ei ole ollut kovin hyviä mahdollisuuksia arvioida itseään eikä antaa palautetta saamastaan opetuksesta. Arviointi on ollut yksisuuntaista. (Räisänen 1995, 25-26.)

Anu Räisänen mukaan ammattiopetuksessa ja siihen liittyvässä arvioinnissa on tapahtumassa käänne, jota vauhdittaa tietosisältöjen ja ammattitaitojen muutokset. Tämä käänne merkitsee huomion kohdistamista opiskelijaan ja hänen oikeuksiinsa kehittää omaa osaamistaan. Opiskelijan arvioinnille asetetaan erilaisia vaatimuksia. Opiskelijalla on oikeus saada tavoitteiden saavuttamista tukevaa, luotettavaa ja oppimiseen motivoivaa arviointia koko koulutusprosessin ajan.

Tällaisessa arvioinnissa painopiste siirtyy perinteisten arviointitapojen sijaan opiskelijan itsearviointiin ja todellisissa työympäristöissä tapahtuvaan, kokonaisuuksien hallintaa korostavaan ja yhteistoiminnallisuutta hyväksikäyttävään arviointiin. Arviointi on siten sidottu niihin konteksteihin, joissa parhaiten erilaisia osaamisen alueita voidaan kehittää ja joissa ne tulevat aidosti ilmi. Arviointiin liittyvät hyvin vahvasti myös ne merkitykset, joita opiskelija omalle toiminnalleen ja erilaisille tapahtumille sekä oppimiselleen antaa. Kaiken tämän huomioonottaen perinteiset koheet eivät riitä.

Opiskelija-arvioinnin kehittäminen merkitsee myös sitä, että opettaja luopuu auktoriteettiaseestaan ja asettuu vastavuoroiseen ja tasa-arvoiseen dialogiin opiskelijan kanssa. Arviointi tapahtuu aidoimmin suhteessa toiseen ihmiseen. Tämä reflektiivinen näkökulma ei toteudu perinteisin arviointimuodoin. Vastavuoroisessa dialogissa yhtä aikaa arvioidaan ja altistutaan arvioitaviksi. Tämän dialogin avulla opettajalla on mahdollisuus saada palautetta opiskelijoilta opetuksen vaikuttavuudesta oppimistuloksiin ja motivaatioon. Opiskelijasta tulee siten opettajan parhaita konsult-

teja.

Uudituissa arviointikäytännöissä Anu Räisänen esittää erilaisia kehittämisenäkökulmia. Hänen mukaansa arviointi perustuu opiskelijan itsearviointiin ja itsearviointitaitojen kehittyminen on arvioinnin keskeisin tavoite. Arvioinnin tulee motivoida oppimaan ja sen tulee kehittää oppimisen valmiuksia. Arvioinnin tulee sisältää entistä laaja-alaisempia jopa opintokokonaisuuksia integroivia tehtäviä. Arviointia tehdään ennalta-arvaamattomissa tilanteissa. Arviointi tapahtuu mahdollisimman paljon aidoissa työelämän tilanteissa, joissa tiedon soveltamisen ja uuden tiedon tuottamisen taidot tulevat aidosti esille. Arvioinnin tulee olla monipuolista, vaihtelevaa ja hauskaa.

Opiskelijalla on oltava, kuten muissakin asiakassuhteissa asiakkaalla, oikeus esittää käsityksensä saamistaan palveluista ja koko oppilaitoksen toiminnasta. Tyytyväinen asiakas on palvelun tuottajalle eli oppilaitokselle tärkein markkinoija ja imagon luoja. Tämä näkökulma korostaa opiskelijoiden merkittävää asemaa myös koko oppilaitoksen toiminnan arvioinnissa.

Palautteen antaminen oppilaitoksen toiminnasta on opiskelijan oikeus ja velvollisuus. Tämä palautteen systemaattinen antamismahdollisuus osoittaa oppilaitoksen asiakasmyönteisyyttä, avointa kulttuuria ja halua ylläpitää ja kehittää sellaista koulutusta, jonka laadun määrää asiakas. Tähän nöyryyteen Anu Räisänen (1995, 25-26.) haastaa meidät kaikki.

6 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

6.1 Tutkimushenkilöt

Koulunkäyntiavustajan ammattitutkinnon Ihmisen kasvun tukemisen näyttökokeen arvioitsijoina toimivat: Leena Mäki-Haapoja, KM, psykologi,

Päivi Rauha, LTO, KM,

Martti Koski, KM, erityisopettaja,

Sinikka Hilmola-Rytioja, KM, erityisopettaja,

Sinikka Kurki-Lassila, KK, erityisopettaja,

Arja Haavisto, koulunkäyntiavustaja

Leena Mäki-Haapoja ja Päivi Rauha toimivat Karhunmäen kristillisessä opistossa päätoimisina opettajina. Martti Koski, Sinikka Rytioja-Hilmola ja minä olemme toimineet koulunkäyntiavustajan ammattitutkintoon johtavan koulutuslinjan sivutoimisina tuntiopettajina.

Näyttökokeen arvioitsijoiden koulutus pidettiin Karhunmäen kristillisessä opistossa 22.01.1998. Näyttökoe tapahtui samassa paikassa ajalla 29.01 - 30.01.1998.

Koulunkäyntiavustajan ammattitutkinnon ihmisen kasvun tukemisen näyttökokeeseen osallistui kaikkiaan 28 kokeilasta. Heistä 12 opiskeli koulunkäyntiavustajan ammattitutkintoon johtavassa koulutuksessa Karhunmäen kristillisessä opistossa ja 13 kokeilasta oli puolestaan vastaavassa koulutuksessa Seinäjoen ammatillisessa aikuiskoulutuskeskuksessa. Näyttökokeeseen osallistui kolme kokeilasta, jotka opiskelivat koulunkäyntiavustajan oppisopimuskoulutuksessa Vaasassa.

6.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimukseni olen toteuttanut laadullisena tutkimuksena, joka on ei-matemaattinen analyyttinen menettelytapa. Tutkimus päättyy löytöihin, jotka on johdettu monista eri tavoin kerätyistä aineistoista. Tutkimusaineistoa olen kerännyt osallistuvalla havainnoinnilla, näyttökokeeseen osallistuneiden haastatteluilla sekä heidän kirjallisiin tuotoksiinsa ja itsearviointeihinsa perehtymällä.

Näyttökoe alkoi torstaina 29.01.1998, jolloin kokeilajat laativat näyttökokeen ensimmäinen yksilötehtävän, asiakaskuvauksen. Kokeilajat tekivät tehtävän klo 9.00 -11.00 välisenä aikana. Tehtävän alussa näkövammaisen 18-vuotias nuori mies esitteli elämäntilanteensa yhteisessä ti-

laisuudessa kaikille näyttökokeeseen osallistuneille. Kokelaiden tehtävänä oli kuunnella ja seurata huolellisesti esimerkkinä olevan nuoren esittäytymistä ja tehdä muistiinpanoja. Esittelytilanteen päätyttyä heidän tehtävänänsä oli laatia esimerkkinä olevasta nuoresta havaintojensa, hänen kertomuksensa sekä omien teoreettisten tietojensa perusteella mahdollisimman monipuolinen ja kokonaisvaltainen asiakaskuvaus.

Asiakaskuvauksen arvioinnissa kiinnitettiin huomiota ihmisen kasvun ja elämänkulun ymmärtämiseen, kehityksen häiriöiden ja terveen kehityksen esteiden tuntemiseen, ihmisen kasvun yhteiskunta- ja kulttuurisidonnaisuuden tuntemiseen, teoreettisten tietojen käyttöön toiminnassa ja kokonaiskuntoutukseen osallistumiseen. Arvioinnissa voi tulla esille myös erilaisten kasvatusnäkemysten tunteminen ja oman työn kehittäminen.

Torstaina klo 11.30 - 14.55 välisenä aikana oli vuorossa ryhmätehtävä. Kullakin ryhmällä oli aikaa tämän tehtävän suorittamiseen 1h 45 min.

Ryhmä I kokoontui klo 11.30. He saivat tehtäväkseen keskustella yhdessä aamun esimerkkinä toimineesta nuoresta tekemistensä havainnoista ja miettiä yhdessä kysymyksiä, joiden avulla he saisivat nuoresta oleellista lisätietoa. Ryhmälle annettiin aikaa tämän tehtävän suorittamiseen 30 min. Klo 12.00 - 12.15 he saivat esittää laatimiaan kysymyksiä näkövammaiselle nuorelle. Aikaa kysymysten esittämiseen oli 15 min. Tämän jälkeen ryhmän tuli laatia omien havaintojensa ja saatujen lisäselvitysten perusteella ko. nuorelle kasvun tukemisen suunnitelma, jonka laatimiseen ryhmällä oli aikaa yksi tunti.

Ryhmät II - VI saivat saman tehtävän aina 20 min. välein, joten viimeinen ryhmä palautti kasvun tukemisen suunnitelmansa klo 14.55. Esimerkkinä oleva nuori kävi haastateltavana ryhmässä sovittuina aikoina.

Ryhmätehtävän arvioinnissa kiinnitettiin huomiota ihmisen kasvun yhteiskunta- ja kulttuuridonnaisuuden tuntemiseen, yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoihin, työyhteisöissä ja verkostoissa toimimiseen ja työtä koskevien säädösten ja ammattieettisten periaatteiden noudattamiseen. Arvioinnissa saatettiin kiinnittää myös huomiota ihmisen kasvun ja elämänkulun ymmärtämiseen, kehityksen häiriöiden ja terveen kehityksen esteiden tuntemiseen ja erilaisten kasvatusnäkemysten tuntemiseen. Arvioitsijat seurasivat ja arvioivat tilanteita, jolloin esimerkkinä oleva nuori kävi haastateltavana eri ryhmissä.

Torstaina 29.01.1998 oli yksilötehtävä klo 13.40 - 16.20 välisenä aikana. Kokelaiden tehtävänä oli arvioida kirjallisesti ryhmiensä yhteistyötä edellisessä tehtävässä. Heidän tuli arvioida roolien jakautumista ryhmän jäsenten kesken ja selvittää, miten kukin ryhmän jäsen vaikutui ryh-

män toimintaan ja syntyneeseen kasvun tukemisen suunnitelmaan. Kokelaille annettiin mahdollisuus näyttää oma osaamisensa ja esittää oma näkemyksensä siitä, miten he täydentäisivät ryhmän tuotosta. Lopuksi heidän tuli arvioida omaa suoritustaan ryhmätoiminnassa ja yksin.

Arvioinnissa kiinnitettiin huomiota yhteistyö - ja vuorovaikutustaitoihin ja oman työn kehittämiseen. Arvioinnissa saattoi tulla esille myös erilaisten kasvatuskäytännöiden tunteminen, teoreettisten tietojen käyttäminen toiminnassa, työyhteisöissä ja verkostoissa toimiminen ja työtä koskevien säästöjen ja ammattieettisten periaatteiden noudattaminen.

Perjantaina 30.01.1998 oli yksilötehtävä klo 8.30 - 12.40 välisenä aikana. Kokelaille esitettiin kuviteltu tilanne, jossa he olivat koulunkäyntiavustajana eiliselle esimerkkinä olevalle nuorelle. Kokelaille kerrottiin, että tämä nuori opiskeli erityisammattikoulussa puutarha-alalla. Kuvitellussa tilanteessa kokelaat siirrettiin toisiin tehtäviin. Ennen työnsä loppumista heidän tuli perehdyttää uusi koulunkäyntiavustaja tulevaan työhönsä, jonka asiantuntijoita he olivat. Kokelaiden tuli laatia kirjallinen perehdyttämissuunnitelma, josta ilmeni oleellisen informaation lisäksi heidän työtänsä ohjaavat seikat. Aikaa kirjallisen perehdyttämissuunnitelman laatimiseen oli 45 min. Toisena tehtävänä oli simuloitu tilanne, jossa kokelaat tapasivat työnsä jatkajan. Heidän työnsä kuviteltuna jatkajana toimi toinen arvioitsijoista. Kokelaiden tehtävänä oli perehdyttää hänet työhönsä. Kokelaille kerrottiin, ettei heiltä kysytä mitään eikä heidän odoteta kysyvän mitään perehdyttävältä, joten heidän tuli kertoa kaikki oleellinen tieto perehdyttävälle. Jokaisella kokelaalla oli aikaa suulliseen perehdyttämiseen 15 min.

Arvioinnissa kiinnitettiin huomiota ihmisen kasvun ja elämäntuntemiseen, kehityksen häiriöiden ja terveen kehityksen esteiden tuntemiseen, teoreettisten tietojen käyttämiseen toiminnassa, kokonaiskuntoutukseen osallistumiseen, yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoihin, työyhteisöissä ja verkostoissa toimimiseen ja työtä koskevien säästöjen ja ammattieettisten periaatteiden noudattamiseen. Arvioinnissa voi tulla esiin myös erilaisten kasvatuskäytännöiden tunteminen ja ihmisen kasvun ja yhteiskunta- ja kulttuurisidonnaisuuden tunteminen.

Perjantaina 30.01.1998 klo 10.00 - 16.15 välisellä ajalla oli yksilötehtävä. Kokelaiden tuli tehdä kirjallinen itsearviointi osaamisestaan kasvun tukemisessa sekä ihmisen kasvun tukemisen näyttökokeessa kokonaisuudessaan. Heidän tuli pohtia omia kehittämisen paikkojaan. Kirjalliseen arviointiin kokelailla oli aikaa yksi tunti. Tämän jälkeen kokelaat arvioivat suullisesti taitojaan arvioitsijoille. Suullista arviointia varten jokaiselle kokelaalle varattiin aikaa 10 min.

Arvioinnissa kiinnitettiin huomiota ihmisen kasvun ja elämäntuntemiseen, erilaisten kasvatuskäytännöiden tuntemiseen, ihmisen kasvun yhteiskunta- ja kulttuurisidonnaisuuden tunte-

miseen, työtä koskevien säädösten ja ammattieettisten periaatteiden noudattamiseen ja oman työn kehittämiseen. Arvioinnissa voitiin kiinnittää huomiota myös yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoihin sekä työyhteisöissä ja verkostoissa toimimiseen.

Koulunkäyntiavustajan näyttökokeiden arviointiin osallistui kuusi arvioitsijaa. He toimivat näyttökoetehtävien arviointitilanteessa pareittain arvioitaessa Karhunmäen kristillisessä opistossa järjestettyjä näyttökoetilanteita. Kokelaiden jokaista näyttökoetehtävää arvioi kaksi arvioitsijaa. Arvioitsijat perehtyivät kokelaiden kirjallisiin näyttökoetehtäviin kotonaan näyttökoetilanteiden jälkeen. Kokelaiden kirjallisten tuotosten arviointiin vaarattiin kahden viikon aika, jonka jälkeen arvioitsijat toimittivat arviointinsa Karhunmäen kristilliseen opistoon arvioinnin viimeistä vaihetta varten. Näyttökokeen arvioitsijat Leena Mäki-Haapoja, Päivi Rauha ja Martti Koski vertasivat eri arvioitsijoiden arviointeja toisiinsa kunkin kokelaan suoriutumisesta näyttökoetehtävissä ja tekivät lopulliset johtopäätökset heidän menestymisestään koulunkäyntiavustajan ihmisen kasvun tukemisen näyttökokeessa ja päättivät kokelaiden lopulliset arvioinnit.

6.3 Tutkimusaineisto

Käytin koulunkäyntiavustajan näyttökokeessa tutkimusaineistona kokelaiden kirjallisia tuotoksia, joita olivat asiakaskuvaus, kasvun tukemisen suunnitelma, itsearviointi ryhmässä toimimisesta, kirjallinen perehdyttämistehtävä ja kokelaan itsearviointi koko näyttökokeessa menestymisestä. Tutkimuksessa käytin hyväksi eri arvioitsijoiden arviointeja kokelaiden suorituksista.

Koulunkäyntiavustajan näyttökokeeseen osallistui 28 kokelasta, joista jokainen teki neljä yksilöllistä kirjallista tuotosta ja yhden ryhmätyötehtävän. Kirjallisten tuotosten määrä oli 118 kpl. Tuotosten pituus oli 1-3 sivua. Kokelaat kirjoittivat noin 190 sivua kirjallisia tuotoksia, joita voin hyödyntää tutkimusmateriaalina. Arvioitsijat laativat jokaisesta kokelaasta yhteensä 14 arviointia ja heidän ryhmätyönsä arvioinnin. Arviointien kokonaismäärä oli noin 400, joita käytin soveltuvin osin tutkimuksessani. Kokelaiden näyttökoetulosten selvittyä valitsin kokelaiden näyttökoe-suorituksista kolmen henkilön tuotokset lähempää tarkastelua varten. He edustivat mielestäni hyvin kokelaiden eritasoista menestymistä näyttökokeessa. Päädyin tähän toimintatapaan luetuani Harry F. Wolcottin kirjoittaman kirjan laadullisista tutkimusmenetelmistä. Hän antoi laadullista tutkimusta tekeväälle tutkijalle sellaisen ohjeen, että hänen tulisi tutkimusta tehdessään tehdä vähemmän, mutta sitäkin perusteellisemmin. Suurempia oppilasmääriä tutkittaessa tulisi perehtyä

tarkemmin yhden oppilaan tutkimiseen kuin esim. koko luokan tutkimiseen. (Wolcott 1990, 62, 69.)

Näyttökokeen päätyttyä pyysin kokeilaita kirjoittamaan palautteen näyttökoetehtävistä, joihin liittyi kokeilaiden itsearvioinnit. Kokeilaat palauttivat arvionsa minulle myöhemmin. Kolmen tutkimukseeni valitsemani kokeilaan mielipiteet itsearvioinneista esitän tutkimuksen kohdassa, jossa kuvaan kokeilaiden oman työnsä kehittämistaitoja.

6.4 Tutkimuksen luotettavuus

Kvalitatiivinen tutkimus ei ole yksi yhtenäinen tutkimusperinne, vaan siihen kuuluu useita varsin erilaisia lähestymistapoja ja tutkimustekniikoita. Näin ollen kvalitatiivisen tutkimuksen piiristä ei voida myöskään löytää yhtä yhtenäistä käsitystä tutkimuksen luotettavuuteen liittyvistä kysymyksistä. (Tynjälä 1991, 387-398.)

Perinteisesti tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa on kriteereinä käytetty sisäistä- ja ulkoista validiteettia, reliabiliteettia ja tutkimuksen objektiivisuutta. Lincoln ja Guba (1985, 290-301) ehdottavat laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin osatekijöiksi totuusarvoa, sovellettavuutta, pysyvyyttä ja neutraalisuutta.

Totuusarvon kriteerinä kvalitatiivisessa tutkimuksessa Lincoln ja Guba käyttävät vastaavuutta. He puhuvat laadullisen tutkimuksen yhteydessä tulosten siirrettävyydestä. Tulosten siirrettävyys toiseen kontekstiin riippuu tutkitun ympäristön ja sovellusympäristön samankaltaisuudesta. Tutkija ja lukija tekevät yhdessä johtopäätökset tutkimuksen siirrettävyydestä. Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt kuvaamaan aineistoa ja tutkimuksen suorittamista mahdollisimman tarkasti, jotta lukija voisi arvioida tutkimustulosten soveltamista myös muihin kuin tutkittuihin konteksteihin.

Perinteinen objektiivisuuden käsite sisältää oletuksen yhden ainoan totuuden olemassaolosta ja tämän totuuden saavuttamisen mahdollisuudesta. Nykyisin korostetaan yhä useammin sitä, että "subjektiivisuus" on väistämätöntä (Patton 1990, 482.) Tutkijan on laadullista tutkimusta tehdessään mahdotonta olla täysin vapaa ennakkokäsityksistä ja-olettamuksista. Grönfors (1982, 37) toteaa: "Jo pelkän asian ottaminen haastattelun aiheeksi osoittaa, että jostain syystä tutkija olettaa kyseisen seikan olevan merkityksellinen." Varto (1996, 16, 19.) mainitsee, että tutkimustyö ei muodosta mitään irrallista tai erillistä saarekettä ihmisen maailmansuhteessa. Tämän perusteella se, mitä valitsemme tutkittavaksi ja se, miten ymmärrämme tutkimuksemme loppu-

tulokset liittyy aina suoranaisesti omaan elämäämme. Tutkimustyöhön vaikuttavat ihmisten asettamat arvopäämäärät.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on olennaista tutkittavan asian selittäminen (Alasuutari 1994, 209). Mitä enemmän tutkittavan ilmiön, arvoituksen ratkaisemisessa on käytettävissä ilmiöön liittyviä vihjeitä, sitä paremmin tutkija ja lukija voivat luottaa ratkaisun mielekkyyteen. Tieteellinen tutkimus ei voi koskaan saavuttaa täydellistä varmuutta. (Alasuutari 1994, 38-39.)

Kvalitatiivista tutkimusmetodiikkaa käsittelevässä kirjallisuudessa on kiinnitetty huomiota tutkimuksen luotettavuuden parantamiseen. Triangulaatio on eräs luotettavuutta parantava tekijä. Triangulaatio on nimitys tutkimusotteelle, jossa käytetään eri menetelmiä, tutkijoita, aineistoja tai teorioita. Samassa tutkimuksessa voidaan käyttää esim. useita kvalitatiivisia menetelmiä toistensa tukena. Triangulaatio voi koskea tutkimusmenetelmien lisäksi aineistoa ja myös tutkijoiden tai erilaisten teoreettisten näkökulmien käyttöä. Tutkija- ja teoreettinen triangulaatio eivät kuitenkaan liene kovin yleisesti käytettyjä menetelmiä, koska ne vaativat runsaasti sekä ajallisia että henkilöstöresursseja. (Tynjälä 1991, 387-398.)

Triangulaatio ei ole helppo ratkaisu luotettavuusongelmiin. Jos kahdella eri menetelmällä on saatu ristiriitaisia tietoja, ongelmaksi muodostuu se, miten arvioida, kumman menetelmän tuottama tieto on luotettavampaa. Patton (1990, 467.) korostaakin, ettei triangulaatiossa kannata odottaa, että tulokset aina tukisivat toisiaan, pikemminkin on valmistauduttava eroavuuksiin. Oleellista on tällöin kiinnittää huomio siihen, missä eroavuuksia esiintyy ja minkä vuoksi.

Tutkimuksessani on käytetty triangulaatiota. Triangulaatio on koskenut tutkimusmenetelmiä, aineistoa ja useiden tutkijoiden käyttöä. Tutkimuksen lukija voi tehdä omat johtopäätöksensä tutkimuksen luotettavuudesta tutustuessaan tarkemmin tutkimusaineistoon, käytettyihin tutkimusmenetelmiin ja eri tutkijoiden tutkimustulosten vertailuun.

Tutkimusaiheeni olen valinnut Bogdanin ja Biglenin antamia ohjeita noudattaen. Laadullista tutkimusta käsittelevässä kirjassaan he antavat tutkijoille ohjeen tutkia jotakin sellaista, mihin he eivät ole välittömässä kosketuksessa päivittäin. He eivät suosittele tutkimaan sellaisia oppilaita, joita tutkija opettaa. Sen sijaan he antavat aloittelevalle tutkijalle ohjeen keskittyä sellaisiin tutkimuspaikkoihin, joissa tutkija on enemmän tai vähemmän vieras. Tutkijaan suhtaudutaan tällaisissa paikoissa neutraalimmin. (Bogdan ja Biglen 1992, 60.)

7 LÖYDÖT

7.1 Arvioitsijoiden arvioinnit verrattuna kokelaiden itsearviointeihin näyttökokeessa menestymisestä ja tulosten tulkinta.

7.1.1 Ihmisen kasvun ja elämänkulun sekä kehityksen häiriöiden ja terveen kehityksen esteiden tunteminen

Koulunkäyntiavustajan työ on asiakaslähtöistä auttamista. Ihmisen kasvun ja elämänkulun tunteminen edellyttää yksilön kasvuun liittyvien tekijöiden tuntemista ja kykyä ottaa riittävästi huomioon asiakkaan kehitystaso ja elämänvaihe. Koulunkäyntiavustajan tulee tukea ja kannustaa asiakasta tämän kehitystason ja elämänvaiheen edellyttämällä tavalla.

Koulunkäyntiavustajan ammattitutkintoon osallistuva **kokelas 1** kertoo näyttökokeen asiakas-kuvauksessaan näin: *“Jukka on nyt 18-vuotias poika, jolla on vaikeuksia näkemisen kanssa. Se, mistä näön heikkeminen johtuu ei ole tietoa. Hän asuu kotona äidin ja isän kanssa. Sisaruksia ei ole. Lapsena hän oli päiväkerhossa, mutta ei hoidossa eikä päiväkodissa mitään ongelmia havaittu vielä tällöin. Jukka aloitti koulunsa normaalisti 7-vuotiaana pienellä kyläkoulun ala-asteella, jonne hän kulki taksilla. Hän osasi lukea jo ennen kouluun menoa. Koulussa opettaja huomasi toisella luokalla Jukan ongelmat näkemisen kanssa. Siitä alkoi sitten pienen pojan tutkimus-rumba. Terveyskeskuksen läheteellä Jukkaa tutkittiin monia kertoja S:joen keskussairaalassa, vastausta vain ei tahtonut löytyä. Ja ihan ilmeisesti Jukka oli aika väsynyt tuohon tutkimuspomteluun. Opettaja hommasi Jukalle kuitenkin avustajan kouluun heti, kun ongelma huomattiin.*

Jukan siirryttyä kolmannelle luokalle hän sai diagnoosin näkövammastaan Helsingissä. Tämä helpotti mm. niin, että Jukka sai luku-TV:n kouluun. Diagnoosin avulla Jukka sai myös muita erityisapuvälineitä kouluun esim. isomman pulpetin ja kohdevalaisimen. Oli todella hienoa, että Jukan koulukaverit suhtautuivat asiaan kivasti ja Jukalla oli kavereita. Vaikeuksia Jukalla on erottaa vaalealta pohjalta vaaleaa kuviota, joten esim. kirjaimet täytyy olla tummia. Silmät kuulemma väsyvät jonkin verran lukemisessa. Mutta siihen on kuulemma tottunut. Tuntui siltä, että Jukka viihtyi ala-asteellaan. Ja uskoisin, että kaverit ja helpottunut olo diagnoosista (sai apua) sekä koulun tai luokan pienuus tekivät olon turvalliseksi ja helpoksi.

Yläasteelle Jukka siirtyi toiseen kouluun. Se oli erityiskoulu, joka oli poissa keskustasta ja

erillään normaalista yläasteesta. Siellä Jukalla ei ollut kavereita ja häntä kiusattiin hyvän koulumenestyksensä vuoksi. Luokalla oli häiriköitä, jotka veivät Jukan välineitä jne. Yläasteella Jukka sai käyttöönsä suurennuslasin sekä myöhemmin myös silmälasit.” Kokelas esitti oman näkemyksensä Jukan koulunkäynnistä yläasteella: “Yläasteaika tuntui olevan Jukalle inhottavaa ja uskonkin, että Jukka tunsii olevansa väärässä paikassa, suljettuna pois ns. normaalien koulusta. Integrointi olivi voinut olla Jukan kohdalla paikallaan.

Yläasteen jälkeen Jukka lähti Jyväskylään näkövammaisten erityiskouluun 10-luokalle. Siellä Jukka viihtyi ja koulunkäynti oli taas kivaa, vaikka matka olikin pitkä. Apuvälineet pysyivät samoina. Jyväskylän jälkeen Jukka meni kristilliseen opistoon Karhunmäkeen, peruskoululinjalle. Opistollakin kaikki tuntui sujuvan hyvin ja kavereitakin oli.”

Jukan tämänhetkisestä elämäntilanteesta kokelas kertoo: “Tällä hetkellä Jukka pitää välivuotta olemalla kotona. Siellä hän puuhastelee kotitöitä.” Näkövamma on rajoittanut Jukan elämää monilla tavoilla. “Haittana on se, että kaverit asuvat kaukana ja aina jonkun pitää lähteä viemään. Avustajina toimivat isä ja äiti. Jukalla ei ole mitään ulkopuolista avustajaa, ei edes tukihenkilöä.”

Kokelas tietää, että lapsen vammaisuus aiheuttaa perheelle kriisin. “Kun lapsi ja vanhemmat saavat tietää, että lapsella on esim. näkövamma, siitä yleensä seuraa kriisi.” Kokelas arvioi Jukan tilannetta: “Näkövammasta ei ole tullut Jukalle ongelmaa. Hän tuntui päättäväiseltä ja rohkealta. Hän ymmärtää rajoitteensa. Uskon, että lapsuudella ja ja ala-asteella on siihen suuri vaikutus. Jukka tuntuu tyytyväiseltä oloonsa, mutta toivon vain, että hänen tulevat ystävänsä tai opettajansa osaavat antaa hänelle kaiken mahdollisen avun.”

Arvioitsija arvioi kokelaan suoriutumista asiakaskuvaustehtävässä: “Kokelas huomaa turvallisen lapsuuden merkityksen ja perheen vaikeudet hyväksyä vamma. Oma elämänmyönteisyys näkyy suhtautumisessa asiakkaaseen. Hän ehdottaa erilaisia ratkaisuja asiakkaan elämänlaadun parantamiseksi.”

Toinen arvioitsija arvioi tilannetta näin: “Kokelas kuvaa asiakkaan koulunkäyntiä, hänen tarvitsemiaan apuvälineitä ja elämäntilannetta erittäin hyvin. Kokelas ymmärtää perheen, koulutöiden ja opettajien tuen tärkeyden edistettäessä asiakkaan elämäntilannetta.”

Molemmat arvioitsijat ovat arvioineet kokelaan suoriutuneen asiakaskuvaustehtävässä erittäin hyvin. He ovat kiinnittäneet huomiota arvioinneissaan samoihin asioihin.

Kokelas kuvaa itsearviointinsa menestymistään seuraavasti: “Olen helpottunut ja kohtuullisen tyytyväinen. Kasvun tukeminen kokonaisuudessaan on niin laaja ja iso asia, että olen sen

edessä hyvin nöyrä. Olen vielä ihan "raakile", mutta haluan ja uskon kypsyväni! Tokikin toivon, että jaksan kasvaa ja pulskistua, enkä anna itseni "ylikypsyä". Mutta täällä minä toimin ja teen ratkaisuni paljon tunteeni avulla. Pyrin käyttämään sisäistämiäni tietoja avuksi, mutta tunteella kuitenkin. Tehtävät ja tuleva työ tapahtuu kuitenkin ihmisten kanssa, joten aina ei voi siihen painettuun sanaan turvautua pystyäkseen tarjoamaan apua. Mutta sitä on vain mentävä, kohdattava ja kysyttävä. Kolhuja varmasti tulee, mutta ei voi sitten oppimiseltakaan välttyä."

Kokelas on kohtuullisen tyytyväinen suoriutumiseensa, jota näyttökokeen arvioitsijat arvioivat erittäin hyväksi. Kokelaalla on realistinen näkemys taidoistaan ja hän ymmärtää myös tietojensa ja taitojensa rajallisuuden aloittaessaan koulunkäyntiavustajan tehtävissä.

Kirjallisessa perehdyttämistehtävässä kokelas perehdyttää seuraajansa toimimaan asiakkaan koulunkäyntiavustajana. Kokelas antaa seuraajalleen seuraavanlaisia ohjeita: *"Muistathan aina, että kun puhut, käännät kasvosi Jukkaan päin. Ja huolehdi, että kasvosi ovat valossa. Ja muutenkin kaikissa tilanteissa valaistus on tärkeää. Jos opettaja kirjoittaa taululle, sinun täytyy se lukea. Jukka ei näe. Pyri myös poistamaan tilanteet, jolloin täytyy lukea vaalealta taustalta vaaleaa tekstiä. Siihen ei Jukka pysty. Muistathan myös totuttaa Jukan aina uusiin tiloihin ja paikkoihin!"*

Kokelas on mahdollisuuksien mukaan hankkinut Jukan kokeiltavaksi uusia apuvälineitä. Hänen mielestään Jukka pärjää saatuaan perehtyä uusiin asioihin ensin. Hänen itsetuntonsa ja päättävyytensä tarvitsee tukea. Kokelas on pyrkinyt antamaan asiakkaalle tukea taputtamalla häntä olalle. *"Olen myös koulutyöskentelyn ohella yrittänyt rohkaista häntä kokeilemaan erilaisia harrastuksia esim. pallopelejä. Olen myös käyttänyt musiikkia ja nauhureita apuvälineinä korvaamaan kuvat. Aina ennen uutta tehtävää olen pyrkinyt kertomaan uuden tehtävän mahdollisimman kuvaavasti, jotta Jukka saisi saman mitä toisetkin kuvien avulla. Joskus tarvitaan ylettömän paljon kärsivällisyyttä",* toteaa kokelas.

Arvioitsija arvioi kokelaan menestymistä kirjallisessa perehdyttämistehtävässä erittäin hyväksi. Hän arvioi: *"Käytännön ohjeet siitä, mitä täytyy ottaa huomioon ovat kattavat ja perusteelliset."* Hän mainitsee, että perehdyttämissuunnitelma on asiallinen ja kokonaisvaltainen. Kokelas kertoo omista toimintatavoistaan ja perustelee niitä. Hän kuvailee myös asiakkaan taustatekijöitä ja elämäntilannetta. Suullisessa perehdyttämistehtävässä *"kokelas selitti ja perusteli oman toimintatapansa."* Toisen arvioitsijan arvion mukaan kokelas *"otti asiakkaan elämänvaiheen, vamman ja terveen kehityksen esteet erittäin hyvin huomioon. Kokelas esitti luovia ratkaisuvaihtoehtoja."*

Molemmat arvioitsijat ovat arvioineet kokelaan perehdyttämissuunnitelman erittäin hyväksi. Kokelas on itsearvioinnissaan maininnut, että hän on saanut ahaa-elämyksiä, joiden avulla hän on kyennyt yhdistelemään asioita toisiinsa. Hän oli tyytyväinen suoritukseensa. Arvioitsijoiden arvioinnit ja kokelaan itsearviointi vastaavat toisiaan.

Kokelas 2 kertoo asiakkaan elämäntilanteesta, koulunkäynnistä ja hänen tarvitsemistaan apuvälineistä. Hän suhtautuu kriittisesti ala-asteen opettajan toimintaan. Kokelas arvioi: *“Koulussa opettaja kielsi mielestäni häneltä oikeuden tasavertaiseen opiskeluun sanomalla, ettei halua ottaa riskejä. Uskon, että peleistä ja leikeistä olisi voinut tehdä ainakin yhden muokatun version Jukka varten.”* Kokelas esittää näkemyksensä Jukan tarpeesta tavata myös muita näkövammaisia. *“Jukalle olisi ollut positiivista tavata toisiakin näkövammaisia, koska kokemusten jakaminen antaa hyvän olon siitä, että toinenkin on kokenut saman ja hän ymmärtää miltä minusta tuntuu.”*

Arvioitsija arvioi Jukan asiakaskuvauksen hyväksi/hyväksytyksi ja mainitsee, että kokelas *“esittelee vaihtoehtoisia toimintatapoja.”* Toinen arvioitsija arvioi tilannetta näin: *“Kokelas kuvaa asiakkaan elämäntilannetta hyvin ja pyrkii tukemaan häntä tämän elämänvaiheen edellyttämällä tavalla. Kokelas pyrkii tukemaan asiakkaan itsenäistymistä. Hän ottaa toiminnassaan huomioon asiakkaan näkövammaisen aiheuttamat vaikeudet. Kokelas korostaa asiakkaan tasavertaista kohtelua muiden ihmisten kanssa. Hän pyrkii ohjaamaan asiakkaan yhteistyöhön muiden näkövammaisten kanssa.”* Molemmat arvioitsijat arvioivat kokelaan asiakaskuvauksen hyväksi.

Kokelas mainitsee itsearvioinnissaan pitävänsä kasvun tukemisen lähtökohtana ihmisen kehitysvaiheen ja -kriisin tuntemista. Kokelas arvioi omia taitojaan: *“Omasta mielestäni tämä tunnistaminen on hankalanpaa minulle, mutta uskoisin voivani kompensoida sitä kyvyllä asettua toisen asemaan ja sitä käyttää apunani. Toisen asema on kuitenkin eri kuin minun mielikuvani siitä. Kehitettävää olisi ainakin kehityskriisin tunnistamisessa ja oikeastaan kaikessa. Toivon, että seuraava työharjoittelu jäsentelee ja yhdistelee asioita mielessäni yhtä tehokkaasti kuin edellinkin.”*

Arvioitsijat ovat arvioineet kokelaan menestyneen asiakaskuvauksessa hyvin. Kokelas myöntää, että hänellä on parantamisen varaa monissa asioissa, mutta hän kokee vahvuudekseen kyvyn asettua toisen asemaan. Arvioitsijana olen samaa mieltä hänen kanssaan. Kokelas suhtautuu empaattisesti asiakkaaseensa pyrkien tukemaan häntä monin tavoin ja miettien hänen tuntemuksiaan. Arvioitsijoiden ja kokelaan itsearvioinnissa on yhtäläisyyksiä, mutta tähän tehtävään sovellettuna kokelaan itsearviointi vaikuttaa arvioitsijoiden arviointeja kriittisemmältä.

Kirjallisessa perehdyttämissuunnitelmassaan kokelas luottaa asiakkaan itsenäiseen toimintaan. *“Jukka tulee sen verran toimeen omin avuin, ettei jokaista työvälinettä tarvitse ojentaa käteen.”* Kokelas on pyrkinyt ohjaamaan asiakasta työtilanteissa sanallisten ohjeiden avulla. *“Uskon, että kun hän on nyt 18-vuotias, niin hänellä alkaa olla pientä tarvetta kokeilla omia siipiään tässä työluokassa. Uskon, ettei hän pidä, jos häntä hyysätään jatkuvasti. Hän selviytyy yksin lenkkeilystä ja pyöräilystäkin. Niin hänellä on halua ja rohkeutta toimia itsenäisesti.”* Kokelas on pyrkinyt tuomaan vaihtelua ja piristystä Jukan työskentelyyn kasvihuoneella musiikin kuuntelun avulla. Hän mainitsee, että Jukan kanssa puhuminen on tärkeää, mutta kuunteleminen on vieläkin tärkeämpää.

Arvioitsija on arvioinut kokelaan suoriutumisen kirjallisessa perehdyttämistehtävässä tyydyttäväksi/hylätyksi. Hän on perusteluissaan maininnut, että *“k kokelas huomaa asiakkaan siipien kokeilemisen tarpeen. Asiakkaan tausta jää kokonaan huomioimatta.”* Arvioitsijan mielestä perehdyttämissuunnitelma on suppea. Se sisältää liian vähän informaatiota asiakkaasta ja hänen vammansa vaikutuksesta. Toinen arvioitsija arvioi kokelaan kirjallista perehdyttämistä: *“Kokelas otti perehdyttämisessä huomioon asiakkaan elämänvaiheen. Hän pyrki tukemaan asiakkaan omatoimisuutta. Kokelas pyrkii järjestämään asiakkaan toimintaan myös vaihtelua ja virkistystä.”* Toinen arvioitsija on hyväksynyt kokelaan kirjallisen perehdyttämisen.

Kokelas on maininnut jännittäneensä näyttökoetilanteissa. Hän mainitsee itsearvioinnissaan, että hänellä olisi kehitettävää *“oikeastaan kaikessa.”*

Arvioitsijoiden näkemys kokelaan suoriutumisesta kirjallisesta perehdyttämisestä on poikennut toisistaan. Toinen arvioitsija on kiinnittänyt enemmän huomiota perehdyttämissuunnitelman suppeuteen ja vähäiseen informaatioon asiakkaasta ja hänen vammansa vaikutuksesta. Toinen arvioitsija on ottanut arvioinnissaan huomioon kokelaan pyrkimyksen kannustaa asiakasta omatoimisuuteen ja vaihtelun järjestämiseen hänen työtilanteisiinsa. Arvioitsijat ovat painottaneet jonkin verran eri asioita arvioinneissaan.

Kokelas 3 kertoi asiakaskuvauksessaan Jukan elämäntilanteesta, koulunkäynnistä ja hänen tarsemistaan apuvälineistä. Kokelas mainitsi kuvauksessaan samoja asioita, joita Jukka oli esittäytymistilaisuudessaan kertonut kokelaille.

Arvioitsija arvioi kokelaan asiakaskuvauksen hylätyksi. Hänen mielestään kokelas oli kyennyt kuvaamaan asiakkaan elämäntilannetta, mutta hänen kehitysvaiheensa ja sen tukeminen ei tullut asiakaskuvauksessa esille. Myöskään osaaminen ei tullut esille. Toinen arvioitsija on hyväksynyt

kokelaan asiakaskuvauksen. Hän ei perustellut hyväksymistään erillisillä kommentteilla.

Kokelas mainitsee itsearvioinnissaan: *“Koulussa olleet teoriajaksot on ollut minulle hyvin vaikeita. Uutta asiaa on tullut paljon ja kurssin lyhyen keston vuoksi teoriat on käsitelty niin nopeasti, että ei tahdo pysyä mukana. Työharjoittelu on hyvä vastapaino koulussa opiskelulle. Siellä olen ensimmäistä kertaa päässyt tekemisiin vammaisten ja häiriintyneiden kanssa. Yllätyksekseni olen myös tullut toimeen heidän kanssaan, vaikka aluksi pelkäsin. Minä en pelännyt heitä ihmisinä, vaan sitä, osaanko työskennellä heidän kanssaan.”*

Arvioitsijoiden arvioinnit kokelaan suoriutumisesta asiakaskuvaustehtävässä eivät ole aivan yhtenäiset. Toinen arvioitsija on hylännyt suorituksen, mutta toinen arvioitsija on sen hyväksynyt. Asiakaskuvauksen hyväksynyt arvioitsija on pitänyt riittävänä suorituksena kokelaan kuvausta asiakkaan elämäntilanteesta, koulunkäynnistä ja tarvittavien apuvälineiden tarpeesta. Hän ei ole edellyttänyt kokelaan omaa tulkintaa asiakkaan tilanteesta. Toinen arvioitsija on hylännyt kokelaan suorituksen asiakaskuvauksessa, koska kokelaan omaa osaamista ei tule tehtävässä esille ja asiakkaan kehitystaso on jäänyt selvittämättä. Arvioitsijalla on ollut jonkin verran erilainen näkökulma asiakaskuvausta arvioidessaan.

Toinen arvioitsija on kiinnittänyt huomiota arvioinnissaan siihen, ettei kokelaan omaa osaa tule tehtävässä esille. Arvioitsijan arviota tukee kokelaan itsearvio teoreettisten tietojensa puutteellisuudesta. Kokelas ei kuitenkaan osannut arvioida, että toinen arvioitsija hylkäisi hänen suorituksensa asiakaskuvauksessa.

Kokelas 3 kertoi kirjallisessa perehdyttämissuunnitelmassaan: *“Jukka on 18-vuotias nuorimies. Hänellä on näkövamma, mutta ei muuta vammaa. Apuvälineinään hän käyttää lukutelinettä, suurennuslasia, kiikaria ja kohdevalaisinta.”* Kokelas kertoi asiakkaan koulunkäynnin vaiheista. *“Jukka kävi ala-asteen normaalissa koulussa, jossa näkövamma todettiin kolmannella luokalla. Tällöin hän sai myös avustajan. Yläasteen hän suoritti erityiskoulussa, jossa joutui kiusatuksi. 10 - luokan Jukka kävi Jyväskylän näkövammaisten koulussa. Täällä hän sai kavereita. Sitten hän oli vuoden Lapuan Karhunmäen kansanopistossa, jonka jälkeen hän piti välivuoden. Nyt Jukka on erityisammattikoulussa puutarha-alalla.”* Kokelas totesi, ettei Jukka pidä tavaroidensa siirtelemisestä paikasta toiseen, koska hän ei löydä niitä sitten. Kokelas mainitsi, että *“Jukan kaunokirjoitus on heikkoa, mutta tikkukirjaimilla hän kirjoittaa hyvin. Joskus Jukalle täytyy lukea tekstit, jotka on kirjoitettu liian pienellä tai vaalealla kynällä.”* Kokelas totesi, ettei Jukkaa voi päästää yksin outoihin paikkoihin, vaan hän tarvitsee aina ohjaajan mukaansa.

Arvioitsija on hylännyt kokelaan kirjallisen perehdyttämisen. Hän kommentoi kokelaan suoritusta mainiten, että kokelas *“kuvaa taustatekijät ja nykytilanteen.”* Kokelas esittää käytännössä ilmenevät rajoitukset aika suppeasti. Arvioitsija jatkaa: *“Teoreettinen tietämys ei tule esiin. Perehdyttämissuunnitelma sisältää vain asiakkaalta kuullut asiat, ei omaa ajattelua näkyvissä.”* Perehdyttämissuunnitelma on suppea. Se *“keskittyy kuvaamaan vain muutaman käytännön tilanteen, joissa asiakkaalla on vaikeuksia.”*

Toinen arvioitsija arvioi näin: *“Kokelas kuvaa asiakkaan koulunkäynnin vaihteita. Kokelas mainitsee, että Jukka liikkuu tutuissa ympäristöissä ilman avustajaa. Oudoissa paikoissa hän tarvitsee avustajan. Kokelas mainitsee Jukan tarvitsemia apuvälineitä. Hänelle tulee lukea tekstit, jotka on kirjoitettu liian pienellä tekstillä.”* Arvioitsija on hylännyt kokelaan kirjallisen perehdyttämisen.

Molemmat arvioitsijat ovat hylänneet kokelaan kirjallisen perehdyttämisen. Keskeisenä perusteluna on kokelaan omakohtaisen otteen puuttuminen tehtävässä. Perehdyttämisessä on tullut esille lähinnä kokelaan aiemmin kuulemia asioita asiakkaasta. Kokelas on itsearvioinnissaan myöntänyt puutteelliset teoreettiset tietonsa. Tässä suhteessa kokelaan itsearviointi tukee arvioitsijoiden näkemystä hänen taidoistaan. Kokelas ei ole osannut arvioida, että arvioitsijat hylkäsivät hänen suorituksensa. Hän on luonnollisesti toivonut suoriutuvansa hyväksyttävästi perehdyttämisestä.

Kokoavasti voin todeta, että **kokelas 1** on ottanut asiakkaan elämänvaiheen, vamman ja terveen kehityksen esteet erittäin hyvin huomioon. Hänen kirjallinen perehdyttämissuunnitelmansa on perusteellinen, asiallinen ja kokonaisvaltainen. Kokelas on kyennyt arvioimaan omia taitojaan realistisesti. Arvioitsijoiden arvioinnit ja kokelaan itsearviointi vastaavat toisiaan. **Kokelas 2** on kuvannut asiakkaan elämäntilannetta hyvin. Hän on ottanut toiminnassaan huomioon asiakkaan näkövamman aiheuttamat vaikeudet. Kokelaan kirjallinen perehdyttämissuunnitelma on toisen arvioitsijan mukaan liian suppea. Se sisältää liian vähän informaatiota asiakkaan vammasta ja sen vaikutuksesta. Toinen arvioitsija on hyväksynyt kokelaan kirjallisen perehdyttämisen. Kokelas on itsearvioinnissaan osoittanut tiedostavansa kehitystarpeensa. Hänen itsearviointinsa tukee erityisesti toisen arvioitsijan käsitystä hänen taidoistaan. Toisen arvioitsijan mukaan **kokelas 3** ei ole kyennyt kuvaamaan asiakkaan elämäntilannetta, mutta hän on osannut kertoa asiakkaan kehitysvaiheesta. Toinen arvioitsija on hyväksynyt kokelaan asiakaskuvauksen. Kokelaan teoreettinen tietämys ei tule esiin hänen kirjallisessa perehdyttämisessään. Molemmat arvioitsijat

ovat hylänneet kokelaan perehdyttämistehtävän. Kokelas on itsearvioinnissaan todennut teoreettisten tietojensa puutteellisuuden. Arvioitsijoiden arvioinnit tukevat kokelaan itsearviointia taidoistaan.

7.1.2 Erilaisten kasvatustietämysten tunteminen

Kasvattajan toimintaan vaikuttaa hänen kasvatustietämystensä ja sen taustalla oleva ihmiskäsitys ja arvot.

Kokelas 1 kertoi suullisessa itsearvioinnissaan kasvatustietämystensä olevan humanistinen. Ihmisen elämäkokemukset vaikuttavat hänen toimintaansa. *“Mielestäni on tärkeää persoonan, yksilön kunnioitus, hyväksyntä ja mahdollisuus muuttua. Kulttuuriset ja uskonnolliset erot ovat rikkaus”*, tarkentaa kokelas kasvatustietämystään. Keskeisimpänä arvonaan hän mainitsee yksilön kunnioittamisen. Hän pitää merkittävänä asiana myös ihmisten itsenäisyyden tukemista.

Arvioitsijan mukaan kokelas esittää selkeästi kasvatustietämystensä tuoden esiin myös kasvatustietämystensä taustalla olevan ihmiskäsityksen ja arvot. Toinen arvioitsija toteaa kokelaalla olevan humanistisen kasvatustietämysten, jonka perustana on ihmisen kunnioittaminen. Kokelas osoittaa hyväksyvänsä erilaiset kulttuurit ja uskonnolliset erot. Tämä osoittaa suvaitsevuuutta erilaisia ihmisiä ja kulttuureja kohtaan. Molemmat arvioitsijat ovat arvioineet kokelaan kasvatustietämystellisen tietouden erittäin hyväksi.

Arvioitsijan kysyessä **kokelaalta 2** hänen kasvatustietämystään, kokelas pyysi arvioitsijaa selvittämään kasvatustietämysten käsitettä. Kokelas kertoi pitävänsä kasvatuksessa merkittävänä luottamuksellisen suhteen luomista kasvatettavaan, toisten kuuntelemista ja antamiensa lupaus-ten pitämistä. Tärkeitä arvoja hänelle ovat oikeudenmukaisuus, rehellisyys, kärsivällisyys ja ymmärtäväisyys.

Arvioitsijan arvio: *“Kokelas ei ymmärrä kasvatustietämysten käsitettä. Hän osaa kertoa kuitenkin kasvatuksessa keskeisinä pitämistään arvoista.”* Molemmat arvioitsijat ovat hyväksyneet kokelaan suullisen itsearvioinnin, johon liittyy myös kokelaan kasvatustietämystellisen tietous. Kokelas on itsearvioinnissaan kyennyt kertomaan arvoista, joita hän pitää keskeisenä kasvatustietämystessä.

Kun arvioitsija pyysi **kokelasta 3** kertomaan oman kasvatustietämystensä, hän ei osannut siihen vastata. Kokelas kertoi itsenäiseen elämään kasvattamisen olevan hänen mielestään tär-

tenkin kasvatuksessa keskeisinä pitämistään arvoista.” Molemmat arvioitsijat ovat hyväksyneet kokelaan suullisen itsearvioinnin, johon liittyy myös kokelaan kasvatuskäsityksellinen tietous. Kokelas on itsearvioinnissaan kyennyt kertomaan arvoista, joita hän pitää keskeisenä kasvatuksessa.

Kun arvioitsija pyysi **kokelasta 3** kertomaan oman kasvatuskäsityksensä, hän ei osannut siihen vastata. Kokelas kertoi itsenäiseen elämään kasvattamisen olevan hänen mielestään tärkeää. Kokelaan mielestä vanhemmat ovat tärkeitä kasvatuksessa ja väkivalta on raastavaa.

Arvioitsijan arvion mukaan kokelas ei ymmärrä kasvatuskäsityksen käsitteen merkitystä. Hän ei myöskään osaa eritellä toimintansa taustalla olevia arvoja. Toinen arvioitsija oli samaa mieltä siitä, että kokelas ei ymmärtänyt kasvatuskäsityksen käsitettä. Kokelaan ihmiskäsitys ja arvot eivät myöskään tulleet esille. Kokelas on itsearvioinnissaan myöntänyt teoreettisten tietojensa puutteellisuuden ja arvioitsijoiden samansuuntainen näkemys vahvistui tässäkin tehtävässä.

Kokelaille on tuottanut vaikeutta ymmärtää kasvatuskäsityksen käsitettä. Kasvatuskäsityksen taustalla oleva ihmiskäsitys ja arvot ovat jääneet myös epäselväksi. Kolmesta kokelaasta ai-noastaan yksi osasi määrittellä kasvatuskäsityksensä ja sen taustalla olevan ihmiskäsityksen ja arvot.

7.1.3 Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot

Koulunkäyntiavustajan työ on ihmissuhdetyötä, jossa on tärkeää kyetä yhteistyöhön ja vuorovaikutukseen erilaisten ihmisten kanssa. Kokelaiden yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot tulivat esille ryhmässä toimimisen tehtävässä ja suullisessa perehdyttämisessä.

Arvioitsija on kuvannut **kokelaan 1** suoriutumista ryhmässä toimimisesta hyvin omatoimiseksi. Kokelas osoitti herkkyyttä ja joustavuutta toiminnassaan. Toinen arvioitsija on hyväksynyt kokelaan suorituksen ilman erityismainintoja. Molemmat arvioitsijat ovat arvioineet kokelaan ryhmässä toimimisen taidot hyväksi.

Kokelas on itsearvioinnissaan maininnut, että häntä harmitti tilanne, jolloin kokelaat kyselivät Jukalta asioita. Tilanne ei ollut hänen mielestään luonteva. Kokelaan sympatia Jukkaa kohtaan esti häntä kysymästä Jukalta henkilökohtaisia kysymyksiä. Kokelas jatkoi: *”Uskon, että kahdenkeskinen kysely ja jutustelu olisi toiminut luontevammin.*” Häntä harmittaa myös se, että heidän upean ryhmäkeskustelunsa tulos paperille oli suppea. Kokelas arvioi ryhmäänsä: *”Ryhmä oli*

tattelutilanteen tunnelmaa: *“Huone oli täynnä hienoja ajatuksia.”* Kokelas toteaa heiltä jääneen monia asioita kirjaamatta. Kokelaan mielestä he saivat kuitenkin tärkeimmät asiat kirjatuiksi.

Kokelaat toteavat Jukan kasvun tukemisen suunnitelmassaan. *“Nuoren kasvun tukemisen suunnitelma täytyy aloittaa perheestä.”* Perheellä tulisi olla realistinen käsitys Jukan tilanteesta ja heidän tulisi rohkaista ja kannustaa Jukkaa hänen tulevaisuutensa pyrkimyksissä. Jukan tarvitsemista apuvälineistä tulisi laatia kartoitus. Jukalle tulisi etsiä kannustava tukihenkilö, joka rohkaisisi häntä uusiin kokemuksiin ja harrastuksiin sekä veisi häntä ikätovereidensa seuraan. He suosittelevat Jukalle musiikkiterapiaa, joka toisi hänelle uusia elämyksiä. Jukan vahvuuksien löytäminen olisi tärkeää. Se auttaisi häntä ammatinvalinnassa ja elämässä muutenkin.

Kokelaan itsearvio ryhmätoiminnastaan vastaa toisen arvioitsijan näkemystä kokelaan suorituksesta. Toinen arvioitsija ei ole esittänyt erillisiä kommentteja kokelaan ryhmässä toimimisen taidoista. Arvioitsijat ovat arvioineet kokelaiden laatiman kasvun tukemisen suunnitelman hyväksi. Arvioitsijoiden arviointi kasvun tukemisen suunnitelmasta vastaa kokelaan itsearviointia tehtävässä menestymisestä. Kokelas mainitsi, että heiltä jäi monia asioita kirjaamatta.

Arvioitsija on arvioinut kokelaan 1 vuorovaikutustaidot suullisessa perehdyttämisessä erittäin hyväksi. Hän arvioi kokelaan vuorovaikutuksen erittäin joustavaksi ja sujuvaksi. Kokelas tekee omia luovia ratkaisuja ja ideoi jopa uusia apuvälineitä. Toisen arvioitsijan mukaan kokelaalla on erittäin hyvä vuorovaikutus. Hänen vuorovaikutuksessaan on aitoutta ja eloisuutta. Kokelaalla on suora katsekontakti perehdytettävään näyttökoetilanteessa.

Kokelaan itsearvio ryhmässä toimimisen taidoistaan vastaa arvioitsijoiden näkemystä hänen taidoistaan. Myöskin kokelaan arvio kasvun tukemisen suunnitelmasta on samansuuntainen arvioitsijoiden arvion kanssa.

Molemmat arvioitsijat ovat hyväksyneet **kokelaan 2** ryhmässä toimimisen. He eivät ole tarkemmin kommentoineet kokelaan suoritusta. Arvioitsijat eivät kaikissa tapauksissa merkitse kokelaasta arviointia arviointilomakkeelle, jos he toteavat kokelaan suorituksen keskitasoiseksi ja hyväksytyksi.

Kokelas on itsearvioinnissaan kuvannut ryhmänsä toiminnan alkaneen tehokkaasti. Kokelaan mielestä he eivät kuitenkaan osanneet esittää parhaita mahdollisia kysymyksiä Jukalle. Ryhmän jäsenten rooleista kokelas kertoo: *“Kaikki mieltivät, naiset puhuivat ja minäkin sain tilaisuuden sanoa. Sain sanoa kaiken, minkä halusinkin.”* Kokelas arvioi omaa toimintaansa tarkemmin: *“Mielestäni osasin tuoda ajatukseni esille kohtalaisen hyvin. Olen kehittynyt siinä. Olin ehkä*

kohtalainen oikolukija.” Hänen mielestään ryhmäläisten olisi pitänyt olla avarakatseisempia miettiessään Jukalle kasvun tukemisen suunnitelmaa. Hän jatkoi oman toimintansa arviointia. *”Yksin työskentelyssä olisin ollut rohkeampi ainakin haastattelutilanteessa, mutta suomalaiselle on niin hankalaa olla tarkkailun alaisena.*” Kokelas kertoo jännittäneensä näyttökoetilanteessa.

Ryhmä pitää Jukan kasvun tukemisen lähtökohtana hänen sosiaalisten taitojensa tukemista ja itsenäisyyteen rohkaisemista. Olisi tärkeää löytää Jukalle edes yksi kaveri, joka veisi häntä erilaisiin harrastuksiin. Jukka voisi tutustua harrastusten myötä muihin ihmisiin ja muuhunkin kuin lähiympäristöön. Ryhmä esittää näkemyksensä Jukan itsenäistämisestä: *”Itsenäiseen elämään rohkaiseminen voisi alkaa jutustelusta ammatinvalinnanohjaajan kanssa. Olisi hyvä, että Jukka oppisi luottamaan omaan päätösvaltaansa ja ajattelemaan tulevaisuuttaan itsenäisesti, koska hänellä kuitenkin tuntuu olevan rohkeutta ja ilmeisesti haluakin itsenäisyyden lisäämiseen.*” He pitävät myös tärkeänä Jukan omien ideoiden ja mielipiteiden huomioonottamista. Jukkaa tulisi kannustaa uusiin tilanteisiin.

Arvioitsijoiden arviot ja kokelaan itsearvio menestymisestään ryhmässä toimimisessa vastaavat toisiaan. Kokelas on arvioinut kyenneensä esittämään ajatuksensa ryhmässä kohtalaisen hyvin. Hän myönsi, että hänen olisi pitänyt olla rohkeampi haastattelutilanteessa. Kokelas kertoi, että he eivät osanneet esittää haastattelutilanteessa parhaita mahdollisia kysymyksiä Jukalle. Tämä vaikutti heidän tekemäänsä kasvun tukemisen suunnitelmaan. Toinen arvioitsija on hyväksynyt ryhmän tekemän kasvun tukemisen suunnitelman. Toinen arvioitsija on hyväksynyt kasvun tukemisen suunnitelman rajatapauksena. Kokelaan itsearvion mukaan kasvun tukemisen suunnitelma ei ollut kaikin osin onnistunut. Arvioitsijoiden ja kokelaan itsearvio kasvun tukemisen suunnitelmasta ovat samansuuntaiset.

Arvioitsija on arvioinut, että kokelaalla oli suullisessa perehdyttämisessä *”vilpitön auttamishalu.*” Jännitys vaikutti suulliseen perehdyttämiseen. Toisen arvioitsijan mielestä kokelas pyrkii kannustamaan asiakasta itsenäisyyteen. Jukkaa ei saa auttaa liikaa. Kokelas pyrkii ohjaamaan Jukkaa myös työajan ulkopuolella keskustellen ja kuunnellen. Kokelas oli jonkin verran jännittynyt perehdyttämistilanteessa.

Kokelas kertoo itsearvioinnissaan: *”Tänään jännitys esti minua esittelemästä itseäni Jukan uudelle avustajalle, enkä maininnut käyttäväni mahdollisia koneita hänen puolestaan. En voi tai halua syyttää kaikesta jännitystä tätä simulaatiotilannetta kohtaan. Kiusaus siihen tulee luultavammin siitä, että lasten parissa työskentely on luontevampaa kuin tämä näyttökoe.*”

Kokelas on osannut arvioida jännittyneisyytensä vaikuttaneen hänen suulliseen perehdyttämisensä. Molemmat arvioitsijat ovat kiinnittäneet tähän huomiota. Kokelas pyrki vilpittömästi auttamaan asiakasta hänen elämäntilanteessaan.

Arvioitsijat ovat arvioineet **kokelaan 3** ryhmässä toimimisen hyväksytyksi erityismaininnoita. Kokelas on tämän mukaan menestynyt yhteistyö- ja vuorovaikutustaidoissa hyväksyttävästi.

Kokelas mainitsee itsearvioinnissaan, että ryhmässä toiset eivät saaneet helposti puheenvuoroa. Saadessaan puheenvuoron heidät keskeytettiin. Ryhmän kaksi jäsentä puhuivat paljon ja he yrittivät yhdessä kirjoittaa asiat paperille mahdollisimman lyhyesti ja selkeästi.

Jukan kasvun tukemisen suunnitelmassa tulisi ryhmän mielestä kiinnittää huomiota koko perheen tukemiseen. Jukan perheen tulisi kannustaa Jukan itsenäistymistä ja heidän tulisi selvittää eri mahdollisuudet Jukan elämänlaadun parantamiseksi. Jukan elämänlaatua voisi ryhmän mielestä parantaa Jukan toivomusten mukaisesti nuori tukihenkilö, jonka kanssa Jukka voisi ystäväystyä. Tukihenkilön tehtävästä ryhmä mainitsee: *”Tukihenkilön tulisi tukea Jukan itsetunnon kasvua ja itsenäistymistä.”* Ryhmän mielestä Jukan olisi tärkeää saada ammatinvalinnanohjausta, jossa hänen vahvuutensa ja kiinnostuksen kohteensa tulisivat ilmi. Jukkaa olisi sen jälkeen helpompi ohjata itsenäisen elämän alkuun, suunnitella tulevaa opiskelupaikkaa ja itsenäisen asumisen mahdollisuutta. Avustajan tarve tulisi myös selvittää.

Kokelas arvioi omaa suoritustaan ryhmässä liian vaisuksi. *”Minun olisi pitänyt puhua enemmän ja saada mielipiteeni julki”*, arvioi hän. Kokelas kertoi työskentelevänsä mieluummin ryhmässä kuin yksin. Ryhmän antama tuki on hänelle tärkeää. Kokelas arvioi ryhmän tuotosta: *”Ryhmän tuotos on mielestäni hyvä tämänhetkisessä muodossaan.”* Kokelas ei osannut mainita mitään täydennettävää heidän tekemäänsä kasvun tukemisen suunnitelmaan.

Arvioitsijat ovat arvioineet kokelaan ryhmässä toimimisen hyväksi. Arvioitsijat eivät ole maineet mitään erityistä kokelaan vuorovaikutustaidoista tässä tehtävässä. Kokelas on arvioinut toimintansa ryhmässä liian vaisuksi. Arvioitsijat eivät ole kiinnittäneet tällaiseen asiaan huomiota. Kokelas on arvioinut ryhmänsä tekemän kasvun tukemisen suunnitelman hyväksi eikä hänellä ole siihen mitään täydennettävää. Toinen arvioitsija on arvioinut ryhmän laatiman kasvun tukemisen suunnitelman hyväksi. Toinen arvioitsija on puolestaan arvioinut sen erittäin hyväksi. Arvioitsijoiden arviot ja kokelaan itsearvio kasvun tukemisen suunnitelmasta ovat samansuuntaiset.

Yhteenvetona kokelaiden yhteistyö- ja vuorovaikutustaidoista totean, että **kokelaan 1** vuorovaikutuksessa on aitoutta, joustavuutta ja eloisuutta. Kokelaan mielestä hän onnistui hyvin vuoro-

vaikutustilanteissa. Hän kykeni kertomaan mielipiteensä ja kuuntelemaan myös toisia. Kokelaan itsearviointi tukee arvioitsijoiden näkemystä hänen taidoistaan. Arvioitsijat ovat hyväksyneet **kokelaan 2** yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot. Suullisessa perehdyttämistilanteessa kokelaalla oli vilpitön auttamishalu. Arvioitsijoiden mielestä kokelas oli jännittynyt vuorovaikutustilanteissa. Kokelas on itsearvioinnissaan maininnut jännittäneensä vuorovaikutustilanteissa. Se on heikentänyt hänen suoritustaan. Arvioitsijat ovat kiinnittäneet huomiotaan samaan asiaan. Kokelas tiedostaa omat kehitystarpeensa. **Kokelas 3** on menestynyt yhteistyö- ja vuorovaikutustaidoissa hyvin. Hän on arvioinut suoritustaan liian vaisuksi. Hänen itsearviointinsa ei vastaa täysin arvioitsijoiden näkemystä hänen taidoistaan.

7.1.4 Oman työn kehittäminen

Oman työn kehittäminen edellyttää kiinnostusta omasta työstään, ammattitaidostaan ja työyhteisöstään. Työtaitojen kehittämiseen liittyy kyky arvioida omaa ammattitaitoaan realistisesti ja nähdä omat vahvuutensa ja heikkoutensa. Tärkeää on pystyä vastaanottamaan palautetta omasta työstään ja saamansa palautteen avulla pyrkiä kehittämään omia taitojaan. Oma ammatti-identiteetti kehittyy vähitellen. Työntekijälle muodostuu omasta työstään realistinen käsitys.

Arvioitsijat kysyivät kokelailta suullisessa itsearviointitilanteessa heidän kyvystään vastaanottaa kielteistä ja myönteistä palautetta. Kokelaat kirjoittivat palautteen näyttökoetehtävistä ja niihin liittyneistä itsearvioinneista.

Kokelas 1 kertoi kyvystään vastaanottaa palautetta: *“Pyrin ottamaan kielteisen palautteen vastaan myönteisenä ja mietin, miksi minun tulee tehdä tietyt asiat toisin.”* Kokelas totesi positiivisen palautteen vastaanottamisen vaikeaksi. Arvioitsijan kysyttyä kokelaan näkemystä koulunkäyntiavustajan työstä ja sen keskeisistä piirteistä kokelas vastasi: *“Realiteetit on aina muistettava. Tärkeää on tukea asiakkaan omaehtoista, itsenäistä elämää.”* Hän korostaa asiakkaan itsetunnon vahvistamista sekä positiivisen palautteen antamista. Kokelaan mielestä oli hyvä, että kokelaat saivat antaa näyttökokeessa palautetta omista suorituksistaan. Kirjallinen itsearviointi oli tärkeä osa näyttökokeetta. Suullisen itsearvioinnin yhteydessä kokelaalla oli mahdollisuus luoda kontakti arvioitsijoiden kanssa.

Arvioitsijan arvion mukaan kokelas osaa käyttää teoreettista tietoa hyväkseen. Hänellä on realistinen käsitys koulunkäyntiavustajan työstä. Kokelas on oivaltanut positiivisen palautteen

antamisen tärkeän merkityksen. Toinen arvioitsija kiinnitti huomiota kokelaan kykyyn vastaanottaa kielteinen palaute myönteisenä. Kokelas pitää koulunkäyntiavustajan työssä tärkeänä asiakkaan itsetunnon vahvistamista ja realiteettien huomioonottamista. Molemmat arvioitsijat ovat arvioineet kokelaan kyvyn oman työnsä kehittämiseen erittäin hyväksi. Kokelas suhtautui myönteisesti itsearviointeihin.

Kokelas on itsearvioinnissaan arvioinut tätä viimeistä tehtävää: *“Viimeinen tehtävä kokonaisuudessaan tuntui aika hyvältä.”* Hän kykenee mielestään ilmaisemaan itseään myös suullisesti. Kokelas kertoo olevansa tyytyväinen suorituksiinsa ihmisen kasvun näyttökokeessa ja esittää toivomuksensa, että me arvioitsijatkin olisimme tyytyväisiä hänen suorituksiinsa.

Arvioitsijoiden arviot ja kokelaan itsearvio hänen menestymisestään suullisessa itsearvioinnissa, johon liittyy myös kokelaan arvio oman työnsä kehittamisestä, vastaavat toisiaan.

Kokelas 2 kertoi suullisessa itsearvioinnissaan pyrkimyksensä oppia kielteisestä palautteesta ja kritiikistä. Saatuaan positiivista palautetta hän miettii sen oikeutusta. Hän on oppinut vähitellen vastaanottamaan myös positiivista palautetta. Koulunkäyntiavustajan työssä kokelas pitää tärkeänä auttamishalua, avoimuutta, oikeudenmukaisuutta, rehellisyyttä, kärsivällisyyttä sekä ymmärtävyisyyttä. Kokelaan mielestä itsearviointi oli hyvä tehtävä, koska sen avulla kokelaat voivat korjata virheitään. Suullinen itsearviointi oli kokelaan mukaan vaikeata jännittäville kokelaille.

Arvioitsija kiinnittää huomiota siihen, että kokelas on oppinut vastaanottamaan myönteistä palautetta. Hän pyrkii oppimaan saamastaan kielteisestä palautteesta. Kokelas mainitsee monia merkittäviä asioita, joita hän pitää tärkeänä koulunkäyntiavustajan työssä. Kokelas vaikuttaa haastattelutilanteessa jännittyneeltä. Toinen arvioitsija on hyväksynyt kokelaan suullisen itsearvioinnin erityismaininnoita. Molemmat arvioitsijat ovat arvioineet kokelaan suullisen itsearvioinnin hyväksi. Kokelas pitää itsearviointia hyvänä tehtävänä.

Kokelas kertoo suullisesta itsearviointilanteesta: *“Haastattelun jännitys ei ollut kivaa.”* Kokelas arvioi, että hänellä on kehittämistarpeita oikeastaan kaikessa.

Kokelas on suhtautunut suullisessa itsearvioinnissaan melko kriittisesti omiin suorituksiinsa. Hän myöntää jännittäneensä itsearviointitilanteessa. Toinen arvioitsija on kiinnittänyt huomiota myös samaan seikkaan. Todennäköisesti kokelas ei kyennyt ilmaisemaan itseään haluamallaan tavalla suullisessa arviointitilanteessa, koska hän oli jännittynyt. Molemmat arvioitsijat ovat arvioineet hänen suorituksensa hyväksi. Kokelaalla ja arvioitsijoilla on samansuuntainen käsitys kokelaan suullisesta itsearvioinnista. Kokelaan itsearvioinnissa tulee kuitenkin mielestäni enem-

män esille hänen puutteensa kuin vahvuutensa.

Kokelas 3 pyrkii kielteistä palautetta saatuaan korjaamaan menettelytapojaan. Hän kertoo vaikeudestaan vastaanottaa myönteistä palautetta. Kokelas kertoo, että hänen on vaikea ilmaista omia mielipiteitään. Hän ei omien sanojensa mukaan kykene siihen. Koulunkäyntiavustajan työssä kokelas pitää tärkeänä mahdollisuutta toimia avustettavan apuna. Kokelas arvioi näyttökokeessa suoriutumistaan: *“Näyttökoe on mielestäni sujunut hyvin, vaikka minua on jännittänyt niin paljon, että tuntuu kuin päästä olisi kaikki muisti kadonnut.”* Kokelaan mielestä ryhmätoiminnan arviointi oli erittäin vaikea tehtävä. Kirjallinen itsearviointi oli äärimmäisen vaikeaa ja suullinen itsearviointi oli melkein yhtä vaikeaa kuin kirjallinen itsearviointi.

Arvioitsijan arvion mukaan kokelaan on vaikea vastaanottaa myönteistä palautetta eikä hän kykene ilmaisemaan omia mielipiteitään. Kokelaan teoreettinen tieto vaikuttaa arvioitsijan mielestä puutteelliselta. Toinen arvioitsija kiinnitti myös huomiota kokelaan puutteisiin myönteisen palautteen vastaanottamisessa. Kokelas pyrkii korjaamaan toimintaansa saamansa kielteisen palautteen perusteella. Hänen on vaikea ilmaista omia mielipiteitään. Kokelas kertoi hyvin vähän koulunkäyntiavustajan työssä keskeisinä pitämistään asioista. Kokelas oli jännittänyt suullisessa itsearviointitilanteessa. Molemmat arvioitsijat ovat hylänneet kokelaan suorituk- sen suullisessa itsearvioinnissa, johon liittyi kokelaan kasvatuskäsityksellinen tietous.

Arvioitsijoiden arvioinneissa ja kokelaan itsearvioinnissa on jossakin määrin yhtenäisyyttä. Kokelas on myöntänyt jännittäneensä näyttökoetilanteissa ja hänen on siitä syystä ollut vaikea ilmaista itseään suullisesti. Tämän asian ovat arvioitsijatkin todenneet. Kokelas arvioi menestyneensä näyttökokeessa hyvin jännittyneisyydestään huolimatta. Arvioitsijoilla on vastakkainen käsitys kokelaan menestymisestä näyttökoetehtävissä. Arvioitsijat ovat hylänneet kokelaan suoritukset monissa näyttökoetehtävissä. Kokelaalla ei ole täysin realistinen käsitys taidoistaan. Kokelaan arvio menestymisestäään näyttökokeessa ei vastaa kaikin osin arvioitsijoiden näkemystä kokelaan taidoista. Kokelas ei ole menestynyt näyttökokeessa kovin hyvin.

Tutkimuksessani perehdyin tarkemmin kolmen koulunkäyntiavustajan näyttökokeeseen osallistuneen kokelaan itsearviointitaitoihin. Tutkimus osoitti, että erittäin hyvin näyttökokeessa menestynyt kokelas kykeni arvioimaan omia tietojaan ja taitojaan erittäin hyvin. Hänen arviointinsa vastasivat arvioitsijoiden käsitystä kokelaan taidoista. Näyttökokeessa hyväksytyllä ja rajatapauksena hyväksytyllä kokelaalla oli puutteita itsearviointitaidoissaan.

Erittäin hyvin näyttökokeessa menestynyt kokelas kykeni arvioimaan realistisesti omaa suori-

tustaan ihmisen kasvun ja elämänkulun sekä kehityksen häiriöiden ja terveen kehityksen esteiden tuntemisessa. Näyttökokeessa hyvin menestynyt kokelas ja rajatapauksena hyväksytty kokelas kykenivät arvioimaan omia taitojaan suppeammin. Heidän arvioinneissaan ilmeni joko yli- tai aliarviointeja verrattuina arvioitsijoiden näkemyksiin heidän taidoistaan. Arvioitsijoiden näkemykset kokelaiden suorituksista tukivat pääosin toisiaan. Erot arvioitsijoiden arvioinneissa johtuivat siitä, että arvioitsijat olivat painottaneet kokelaiden suorituksissa jonkin verran eri asioita. Eri-laisten kasvatusnäkemysten tunteminen osoittautui kokelaille vaikeaksi. Ainoastaan yksi kokelas kolmesta arvioinnin kohteena olevasta kokelaasta kykeni määrittelemään kasvatusnäkemysensä ja sen taustalla olevan ihmiskäsityksen ja arvot. Kaksi kokelasta ei ymmärtänyt kasvatusnäkemysten käsitettä lainkaan. Toinen heistä kykeni selittämään kasvatuksessa tärkeinä pitämänsä arvot, mutta toinen kokelas ei kyennyt kertomaan arvoistakaan. Kokelaiden kasvatusnäkemyksellinen tietous oli puutteellista.

Näyttökokeessa erittäin hyvin ja hyvin menestynyt kokelas kykenivät arvioimaan yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojaan samansuuntaisesti arvioitsijoiden kanssa. Näyttökokeessa rajatapauksena hyväksytty kokelas aliarvioi yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojaan ryhmässä toimimisen tehtävässä arvioitsijoiden arviointeihin verrattuina. Kaikki kokelaat kykenivät arvioimaan ryhmätyönä laatimansa kasvun tukemisen suunnitelman samansuuntaisesti arvioitsijoiden kanssa.

Erittäin hyvin näyttökokeessa menestyneellä kokelaalla on arvioitsijoiden mukaan myös kyky kehittää omaa työtään. Hänellä on realistinen käsitys koulunkäyntiavustajan työstä. Hän kykeni vastaanottamaan kielteisen palautteen ja suhtautumaan siihen myönteisesti. Kokelas arvioi tosiasiat huomioonottaen omaa toimintaansa ja ymmärsi puutteensa. Näyttökokeessa hyvin menestynyt kokelas pystyi vastaanottamaan kielteisen palautteen ja hyödyntämään sitä toiminnassaan. Hän on vähitellen oppinut hyväksymään myös hänelle annetun myönteisen palautteen. Kokelas korosti itsearvioinnissaan enemmän kielteisiä kuin myönteisiä puoliaan. Hän mainitsi monia koulunäyntiavustajan työssä tärkeänä pitämiään arvoja. Näyttökokeessa rajatapauksena hyväksytty kokelas kertoi vaikeudestaan vastaanottaa myönteistä palautetta. Hän pyrkii oppimaan saamastaan kielteisestä palautteesta. Koulunkäyntiavustajan työssä hänen mielestään on tärkeää toimia avustettavan apuna. Arvioitsijan käsityksen mukaan kokelas yliarvioi taitojaan itsearvioinnissa. Hänellä ei ollut täysin realistinen käsitys taidoistaan.

Kokelaiden suhtautumisessa itsearviointiin oli eroja. Erittäin hyvin näyttökokeessa menestynyt kokelas piti palautteen antamista toiminnastaan tärkeänä. Suullisessa itsearvioinnissa hänen mu-

kaansa oli keskustelumahdollisuus arvioitsijoiden kanssa. Näyttökokeessa hyvin menestyneen kokelaan mielestä itsearviointi oli tärkeä tehtävä näyttökokeessa, koska sen avulla kokelaalla oli mahdollisuus korjata virheensä. Suullisessa itsearvioinnissa kokelaiden jännitys vaikutti itsearvioinnin onnistumiseen. Näyttökokeessa rajatapauksena hyväksytyt kokelas piti itsearviointia erittäin vaikeana tehtävänä. Kirjallinen itsearviointi oli hänen mielestään äärimmäisen vaikeaa.

8 POHDINTA

Tutkimuksessani olen perehtynyt tarkemmin koulunkäyntiavustajien näyttökokeiden tuloksiin ja niiden tulkintaan. Olen pyrkinyt selvittämään, kuinka hyvin näyttökokeiden arvioitsijoiden arvioinnit ja kokelaiden itsearvioinnit näyttökokeessa menestymisestä vastaavat toisiaan. Tutkimuksessa olen perehtynyt tarkemmin kolmen näyttökokeessa eritasoisesti menestyneen kokelaan itsearviointitaitoihin.

Kokelaiden itsearviointitaidot olivat erilaiset. Erittäin hyvin näyttökokeessa menestynyt kokelas kykeni arvioimaan tietojaan ja taitojaan paremmin kuin näyttökokeessa hyväksytty ja rajatapauksena hyväksytty kokelas.

Olen käyttänyt tutkimuksessa laadullista tutkimusmenetelmää, joka poikkeaa luonteeltaan selkeästi perinteisestä määrällisen tutkimuksen metodiikasta. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää tutkimusprosessi ja tutkijan ja tutkittavan ilmiön läheinen suhde. Tutkimusmenetelmästä johtuen tutkittavien henkilöiden määrä on vähäisempi kuin perinteisessä määrällisessä tutkimuksessa. Tutkimuksen tekijä ja tutkimuksen lukija voivat yhdessä tehdä johtopäätökset tutkimuksessa tehtyjen löytöjen yleistettävyydestä tai pikemminkin niiden siirrettävyydestä toisiin konteksteihin.

Mielestäni on hyvä asia, että koulunkäyntiavustajat ovat saneet tehtäviinsä perehdyttävän ammattitutkintoon tähtäävän koulutuksen. Toivottavasti koulunkäyntiavustajien työn arvostus paranee koulutuksen myötä ja he saavat tulevaisuudessa työnsä vaatimustason edellyttämän palkan. Näyttökokeiden avulla voidaan arvioida hyvin kokelaiden ammattitaidon laatua. Näyttökokeita on sovellettu aikaisemmin muille aloille, mutta sosiaali- ja terveystalalle näyttökokeet ovat tulleet myöhemmin. Suomessa ei ole aiemmin tehty opinnäytetöitä koulunkäyntiavustajien näyttökokeisiin ja kokelaiden itsearviointitaitoihin liittyen. Tämän tutkimuksen keskeinen merkitys on perehtyä ensimmäistä kertaa tähän tutkimusaiheeseen ja toivottavasti antaa virikkeitä myös muille samasta tutkimusaiheesta kiinnostuneille tutkijoille. Arviointimenetelmiä kehitettäessä itsearviointitaidot ovat saaneet yhä enemmän huomiota. Kokelaiden itsearvioinnit soveltuvat mielestäni hyvin koulunkäyntiavustajien ammattitaidon laadun arviointiin näyttökoearviointisijoiden arviointien tukena. Myös muut Karhunmäen kristillisen kansanopiston koulunkäyntiavustajien näyttökokeiden arvioitsijat pitivät itsearviointeja hyvinä tehtävinä. On toivottavaa, että kokelaiden itsearvioinnit liittyvät tulevaisuudessakin koulunkäyntiavustajien näyttökokei-

den arviointiin ja itsearviointeja kehitetään edelleen tulevinakin vuosina.

Opiskelijat ovat perinteisesti tottuneet olemaan arvioinnin kohteina. Itsearvioinnin osuutta arviointikäytännöissä on korostettu enemmän vasta viime aikoina. Itsearviointitaidot eivät kehity kuitenkaan itsestään, vaan niitä täytyy tietoisesti kehittää. Opiskelijoita tulee kannustaa omien tietojensa ja taitojensa arvioimiseen. Itsearviointi tapahtuu parhaiten myönteisessä ja hyväksyväsä ilmapiirissä. Opettajat joutuvat luopumaan yksinoikeudesta arvioida opiskelijoiden suorituksia. Arvioinnissa sitoudutaan vastavuoroiseen arviointiin opiskelijoiden ja opettajien välillä.

Opiskelijat tarvitsevat entistä paremmat mahdollisuudet arvioida suorituksiaan, mutta myös saamaansa opetusta ja laajemmin koko oppilaitosten toimintaa ja koko oppimisympäristöään. Oppilaitosten itsearviointikulttuuri on vasta kehittymässä. Oppilaitoksissa tehdään päätökset siitä, mihin suuntaan oppilasarviointia kussakin oppilaitoksessa kehitetään. Hyvillä itsearviointitaidoilla on merkitystä myös opiskelijoiden suoriutumisessa työelämässä.

Koulunkäyntiavustajien näyttökokeisiin liittyviä aiempia tutkimustuloksia en ole löytänyt, mutta näyttökokeita ja itsearviointitaitoja on aiemminkin tutkittu. Näyttökokeita on sovellettu myös sosiaali- ja terveysalle. Ensimmäiset näyttökokeita koskevat kehittämishankkeet on tehty näyttökokeiden soveltamisesta lähihoitajan ammatin hallinnassa. Kehittämishankkeista on julkaissut tietoja Arjaterttu Hintsala Kuusankosken terveysalan instituutista. Salla Parviainen on perehtynyt itsearviointiin lähihoitajaopiskelijoiden ammatillisen kasvun ja kvalifikaatioiden kehityksen edistäjänä. Laadullisessa tutkimuksessa tekemäni löydökset ovat yhdenmukaisia Salla Parvaisen suorittaman tutkimuksen tulosten kanssa. Olemme tehneet tutkimuksestamme samanlaisen johtopäätöksen, jonka mukaan hyvin ja heikommin menestyneet opiskelijat eroavat itsearviointitaidoissaan. Hyvin menestyneet opiskelijat arvioivat taitojaan paremmin verrattuina heikommin menestyneisiin opiskelijoihin.

Tutkimuksessani tekemien löydösten perusteella näyttökokeessa ja itsearvioinneissa erittäin hyvin menestyneellä kokelaalla on Jukka Koron esittämiä itseohjautuvan opiskelijan piirteitä. Kokelas kykenee vastavuoroiseen kommunikointiin yhteisössään. Hän on avoin ja joustava toiminnossaan. Kokelaalla on kyky arvioida omaa toimintaansa realistisesti ja hyödyntää saamaansa palaute toiminnassaan. Hän pyrkii ottamaan uudet kokemukset ja oppimishaasteet myönteisesti vastaan. Koulunkäyntiavustajien koulutuksessa kokelaiden itseohjautuvuuden edistäminen tulisi olla eräänä keskeisenä tavoitteena.

Opiskelijoiden itsearviointitaitojen kehittäminen tulee olemaan oleellinen osa oppilaitosten arviointikäytäntöjen muuttamisessa. Arvioinnin oikeudenmukaisuus ja uskottavuus ovat keskeisiä periaatteita arvioinnin kehittämisessä. Opiskelijat kokevat itsearvioinnin vaikeaksi ja itsearviointitaitonsa riittämättömiksi. Opiskelijoiden itsearviointia on toteutettu mm. valmiilla itsearviointilomakkeilla, joilla opiskelijat arvioivat omaa työprosessiaan ja itseään oppijoina. Itsearviointiin liittyy usein myös opettajan havainnointiin perustuva arviointi, josta keskustellaan opiskelijan kanssa. Itsearviointi saattaa olla merkittävä keino parantaa opiskelijoiden opiskelumotivaatiota ja sen avulla vaikuttaa myös heidän motivoitumiseensa työtehtäviinsä opiskelun jälkeen. On tärkeää, että opiskelijat ohjataan ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan ja sen tuloksista. Se edistää opiskelijoiden omatoimisuutta ja itsenäisyyttä.

Portfolio on mielestäni erittäin hyvä keino toteuttaa käytännössä opiskelijoiden itsearviointia. Opiskelijat voivat kuvata siinä oppimisprosessiaan ja oman osaamisensa vahvoja puolia sekä suunnitella opiskelunsa jatkotavoitteita. Opiskelijalla on mahdollisuus tarkastella omaa oppimistaan kokonaisvaltaisesti.

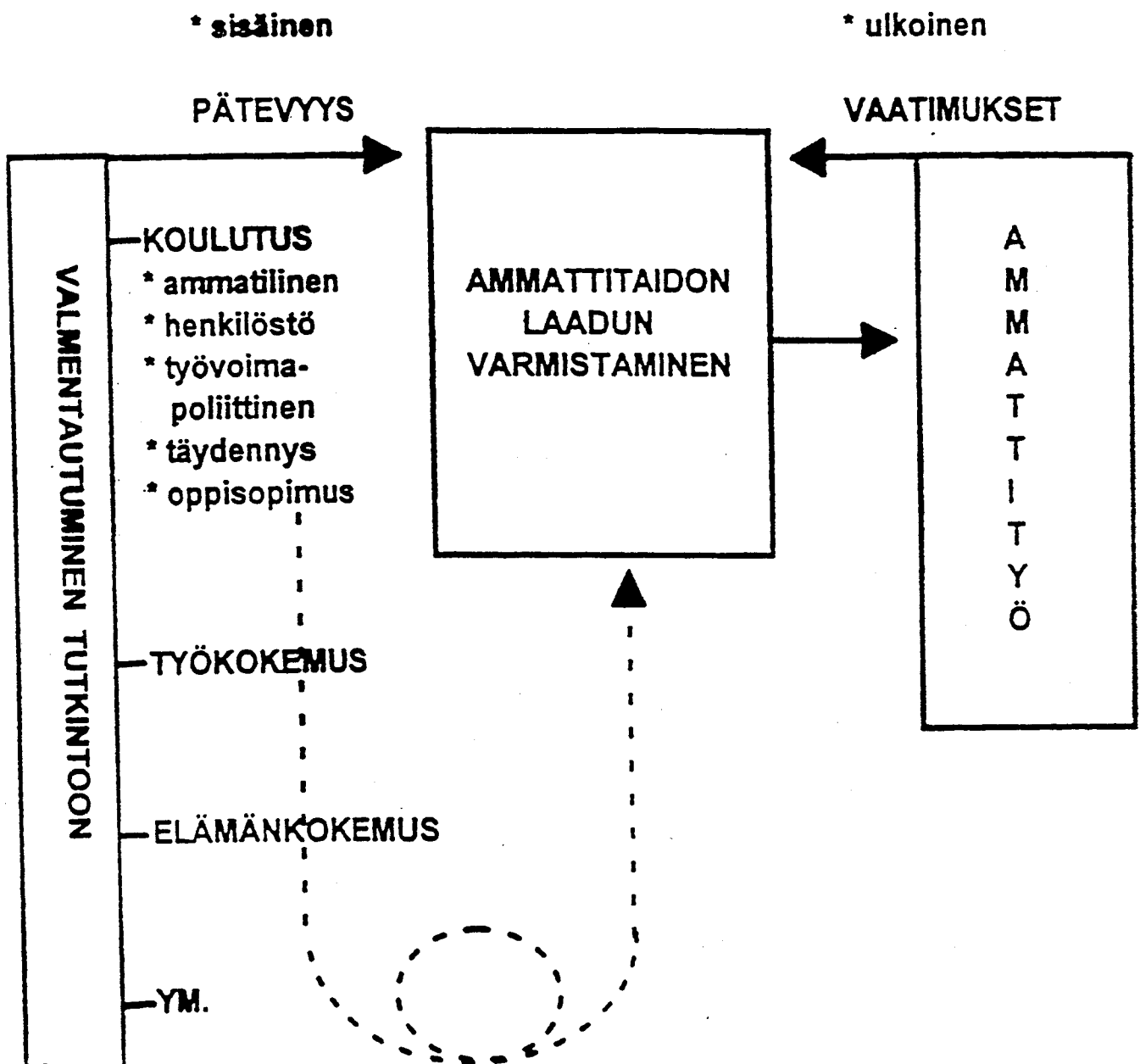
Näitä erilaisia itsearviointimenetelmiä voitaisiin mielestäni soveltaa myös koulunkäyntiavustajien koulutuksessa. Mahdollisena jatkotutkimusaiheena voitaisiin tutkia sitä, millä tavalla nämä käytetyt itsearviointimenetelmät ovat vaikuttaneet opiskelijoiden itsearviointitaitoihin ja kuinka opiskelijat suhtautuvat itsearviointiin. Omassa työssäni tulen käyttämään yhä enemmän hyödyksi opiskelijoiden itsearviointia. Haluan selvittää, mitä vaikutuksia itsearvioinnilla on opiskelijoiden itsearviointitaitoihin, opiskelumotivaatioon ja vastuun ottamiseen omasta oppimisestaan.

LÄHTEET

- Ahonen, M. & Kuorelahti, L. 1995. Näyttökokeet Suomessa ja Englannissa. *Opettaja* 39, 26-27.
- Alasuutari, P. 1994. *Laadullinen tutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- Ammattitutkintoasetus 1994/308.
- Ammattitutkintolaki 1994/306.
- Asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 1992/1314.
- Bogdan, R. & Biglen, S. 1992. *Qualitative Research for Education*. (2nd edition).
Boston: Allyn & Bacon.
- Grönfors, M. 1982. *Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät*. Juva: WSOY.
- Hintsala, A. 1995. *Näyttökokeet ja laadunvarmistus lähihoitajan ammatinhallinnassa*. Kuusankosken terveydenhuolto-oppilaitos. Julkaisusarja B 1.
- Hirsjärvi, S. 1982. *Ihmiskäsitys kasvatustieteessä*. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos
Tutkimuksia B 1.
- Koro, J. 1992. Itseohjautuvuuteen perustuva oppiminen. Teoksessa I. Ekola (toim.) *Johdatusta ammattikorkeakoulupedagogiikkaan*, 43-53.
- Koulunkäyntiavustajan ammattitutkinnon perusteet. 1995. Opetushallitus.
- Lincoln, Y.S. & Guba, E.G. 1985. *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills: Sage.
- Lindström, A. 1996. Miten arvioinnin kuvastinta kannattaa käyttää. *Spektri* 1, 14-15. Opetushallitus.
- Parviainen, S. 1997. Itsearviointi lähihoitajaopiskelijoiden ammatillisen kasvun ja koulutustarpeiden kehityksen edistäjänä. Varkauden kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitos. Seminaarityö.
- Patton, M. 1990. *Qualitative Evaluation and Research Methods*. Newbury Park: Sage.
- Räisänen, A. 1995. Arviointi opiskelijan ammatillisen kasvun tukena ja osana oppilaitosten toimintaan. *Akvaario-projektin tiedotuslehti* 5, 25-26. Opetushallitus.
- Townsend, J. 1992. Taxing Assessments. *Nursing Times* 88, 38-39.
- Tynjälä, P. 1991. Kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien luotettavuudesta. *Kasvatus* 22, 5-6, 389-398.
- Varto, J. 1992. *Laadullisen tutkimuksen metodologia*. Helsinki: Vastapaino.
- Wolcott, H. F. 1990. *Writing up Qualitative Research*. University Paper: Sage.

Liite 1. Tutkintojärjestelmän idea

TUTKINTOJÄRJESTELMÄN IDEA

N:o 306

Ammattitutkintolaki

Annettu Helsingissä 29 päivänä huhtikuuta 1994

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Soveltamisala

Ammattitaito voidaan osoittaa sen hankkimistavasta riippumattomissa tutkinnoissa siten kuin tässä laissa säädetään. Tutkinnot ovat ammatillisia perustutkintoja, ammattitutkintoja ja erikoisammattitutkintoja.

2 §

Tutkintorakenne

Tutkintorakenteesta päättää opetusministeriö siten kuin asetuksella säädetään.

Tämän lain mukaisesti suoritettavat ammatilliset perustutkinnot vastaavat ammatillisessa peruskoulutuksessa suoritettavia tutkintoja. Lisäksi voi olla sellaisia ammatillisia perustutkintoja, joita ei voida suorittaa ammatillisessa peruskoulutuksessa.

3 §

Tutkintojen perusteet

Tutkintojen perusteet vahvistaa opetushallitus sen yhteydessä toimivien koulutustoimikuntien esityksestä.

Tutkintojen perusteista säädetään tarkemmin asetuksella.

4 §

Tutkintojen järjestäminen

Tutkintojen järjestämisestä ja valvonnasta vastaavat tutkintotoimikunnat.

Tutkintotoimikuntien toimialoista ja -alueista päättää opetushallitus koulutustoimikuntien esityksestä. Toimialueeltaan tutkintotoimikunta voi olla valtakunnallinen tai alueellinen.

Ammatillisista perustutkinnoista vastaavan alueellisen tutkintotoimikunnan asettavat vastaavaa aikuisten ammatillista peruskoulutusta sen toimialueella järjestävien oppilaitosten ylläpitäjät keskinäisellä sopimuksella. Valtiolle ammatillisen oppilaitoksen ylläpitäjänä kuuluvaa päätösvaltaa käyttää oppilaitos. Sopimusosapuolten tulee toimittaa asettamis- päätös tiedoksi opetushallitukselle.

Valtakunnallisen sekä ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista vastaavan tutkintotoimikunnan asettaa opetushallitus.

Tutkintotoimikunnista säädetään tarkemmin asetuksella.

5 §

Tutkintojen järjestämissopimukset

Tutkintotoimikunta sopii tutkintojen järjestämisestä tutkintojen järjestämistarpeen vaatimassa laajuudessa ammatillista koulutusta järjestävien oppilaitosten ja muiden tarvittavan asiantuntemuksen omaavien, rekisteröidyn suomalaisen yhteisön tai säätiön ylläpitämien laitosten kanssa. Tutkintotodistukset antaa tutkintotoimikunta.

Opetushallituksen tulee avustaa tutkintotoimikuntia selvittäessään 1 momentissa tarkoitettujen oppilaitosten ja muiden laitosten edellytyksiä tutkintojen järjestämiseen.

Tutkintojen järjestämissopimuksista ja tutkintotodistuksista säädetään tarkemmin asetuksella.

6 §

Tutkintojen rahoitus

Tutkinnot järjestetään maksullisena palvelutoimintana. Kustannukset, jotka aiheutuvat opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa (705/92), valtionosuutta saavista kansanopistoista annetussa laissa (1218/93) ja valtionosuutta saavista liikunnan koulutuskeskuksista annetussa laissa (801/92) tarkoitettun ammatillisen peruskoulutuksen ja jatkokolinjoina järjestettävän lisäkoulutuksen opiskelijoiden osallistumisesta tässä laissa tarkoitettuihin tutkintoihin, otetaan huomioon laskettaessa mainituissa laeissa tarkoitettuja köyrykustannusten valtionosuuden perusteena olevia yksikköhintoja.

Tutkintotoimikuntien kustannukset katetaan pääosin tutkintoon osallistuvilta perimävillä tutkintomaksuilla. Tutkintotoimikuntien suoritteista on voimassa, mitä valtion maksuperustelaisissa (150/92) säädetään.

(jatkuu)

7§

Tutkintonimikkeen käyttö

Ammatillisten perustutkintojen tutkintonimikkeitä saa käyttää vain tutkinnoista, jotka on suoritettu tämän lain tai ammatillisista oppilaitoksista annetun lain (487/87) mukaisesti.

Ammattitutkintojen ja erikoisammattitutkintojen tutkintonimikkeitä saa käyttää vain tutkinnoista, jotka on suoritettu tämän lain mukaisesti.

8§

Oikaisuvaatimus

Tutkintosuorituksen arviointiin tyytymätön saa hakea siihen oikaisua siten kuin asetuksella säädetään.

9§

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

10§

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä toukokuuta 1994.

Tällä lailla kumotaan ammatillisista pätevyystutkinnoista 14 päivänä tammikuuta 1972 annettu laki (37/72).

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan nauttia lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

11§

Siirtymäsäännökset

Ammatillisista pätevyystutkinnoista annetun lain mukaisia tutkintoja voidaan edelleen järjestää siihen saakka, kunnes tämän lain mukaisen vastaavan ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon perusteet on otettu käyttöön, kuitenkin enintään vuoden 1994 loppuun.

Opetushallitus päättää tarvittaessa ammatillisista pätevyystutkinnoista annetun lain mukaisen tutkinnon hyväksymisestä tämän lain mukaista ammattitutkintoa tai erikoisammattitutkintoa vastaavaksi tutkinoksi.

Helsingissä 29 päivänä huhtikuuta 1994

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Opetusministeri Olli-Pekka Heikonen

Liite 3. Ammattitutkintoasetus
N:o 308

Ammattitutkintoasetus

Annettu Helsingissä 29 päivänä huhtikuuta 1994

Opetusministerin esittelystä säädetään 29 päivänä huhtikuuta 1994 annetun ammattitutkintolain (306/94) nojalla:

1 §

Tutkintojen perusteet

Ammattitutkintolaissa (306/94) tarkoitetun tutkinnon perusteista tulee käydä ilmi:

- 1) tutkinnossa vaadittava ammattitaito;
- 2) osat, joista tutkinto muodostuu;
- 3) tavat, joilla ammattitaito voidaan osoittaa; sekä
- 4) tutkintosuoritusten arvioinnin perusteet.

Tutkinnon perusteet voivat sisältää tutkintoja järjestävää henkilöstöä sekä tutkinnossa käytettäviä tiloja ja laitteita koskevia suosituksia.

2 §

Tutkintotoimikuntien kokoonpano ja asettaminen

Tutkintotoimikuntaan nimetään alan asiantuntijoista enintään yhdeksän jäsentä.

Tutkintotoimikunnan jäsenten tulee edustaa ainakin työnantajia, työntekijöitä, opettajia ja, milloin itsenäinen ammatinharjoittaminen on merkittävän laajuista alalla, itsenäisiä ammatinharjoittajia. Jä-

ten enemmistön tulee olla työnantajien, työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien edustajia. Työnantajien ja työntekijöiden edustajia tulee olla yhtä monta.

Tutkintotoimikunta asetetaan enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

3 §

Eräitä tutkintotoimikuntia koskevia säännöksiä

Tutkintotoimikunnan päätöksenteosta, arkistosta sekä palkkioista ja korvauksista on soveltuvin osin voimassa, mitä valtion komiteoista säädetään tai määrätään.

Tutkintotoimikunnan on toimitettava tilastokeskukselle ja opetustoimen viranomaisille niiden tarvitsemat tiedot tutkintojen järjestämissopimuksista, tutkintoihin osallistuneista ja annetuista tutkintotodistuksista.

Tutkintotoimikunta käyttää tutkintomaksuista saamansa tulot kustannustensa kattamiseen. Tutkintotoimikunnan maksuliikkeestä, kirjanpidosta ja arkistosta huolehtii opetushallituksen määräämä valtion ammatillinen oppilaitos.

4 §

Tutkintojen järjestämissopimukset

Tutkintojen järjestämissopimuksessa tulee sopia ainakin:

- 1) tutkintosuorituksia arvioivista henkilöistä;
- 2) toimenpiteistä, joilla tutkintosuorituksia arvioivien henkilöiden tähän tehtävään liittyvää ammattitaitoa pidetään yllä ja kehitetään;
- 3) tutkintojen järjestelyistä silloin, kun opiskelijat suorittavat tutkinnon osana koulutusta;
- 4) tutkintojen järjestämisestä perittävien maksujen määräytymisperusteista;
- 5) järjestämissopimukseen kuuluvien tutkintojen suorittamisesta ja näissä tutkinnoissa vaadittavan ammattitaidon hankkimista koskevan tiedotuksen ja neuvonnan järjestämisestä.

Tutkintojen järjestämissopimus on tehtävä määräajaksi. Sopimuksen voimassaoloajasta riippumatta sopijapuoli voi purkaa sopimuksen, jos toinen sopijapuoli on sopimusta tehdessä olennaisissa kohdissa johtanut sitä harhaan tai jos toinen sopijapuoli on olennaiselta osalta jättänyt noudattamatta sopimusehtoja.

Tutkintojen järjestämissopimuksen tehneen oppilaitoksen ja muun laitoksen on toimitettava tutkintotoimikunnalle ja opetustoimen viranomaisille niiden tarvitsemat tiedot tutkintojen järjestämisestä aiheutuneista kustannuksista.

5 §

Tutkintotodistukset

Tutkintotodistus annetaan sen jälkeen, kun henkilö on suorittanut kaikki osat, joista tutkinto muodostuu. Tutkinnon osan suorittamisesta annetaan todistus silloin, kun tutkintoon osallistuja sitä pyytää.

(jatkuu)

Ammatillisten perustutkintojen arvioinnissa noudatetaan ammatillisen peruskoulutuksen arviointias- teikkaa siten, että tutkinnon suorittaminen edellyttää tutkinnon kaikissa osissa vähintään arvosanaa hyvä.

Tutkintotodistuksen allekirjoittavat tutkintotoimikun- nan sekä tutkinnon järjestäneen oppilaitoksen tai muun laitoksen edustaja.

6§

Ammattikirjaan tehdyn merkinnän rinnastaminen tutkintotodistukseen

Opetushallituksen hyväksymään ammattikirjaan tehty merkintä tutkinnosta on tutkintotodistukseen rinnastettava todistus tutkinnon suorittamisesta.

Helsingissä 29 päivänä huhtikuuta 1994

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

7§

Oikaisumenettely

Tutkintosuorituksen arvioinnin oikaisussa noudetaan soveltuvin osin, mitä ammatillisen peruskoulutuk- sen arvioinnin oikaisusta säädetään.

8§

Voimaantulo

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä toukokuuta 1994.

Ennen tämän asetuksen voimaantuloa voidaan ryhtyä asetuksen täytäntöönpanon edellyttämiin to- menpiteisiin.

Opetusministeri Olli-Pekka Heinonen

Liite 4. Kvalifikaatioluokitus

TUOTANNOLLISET KVALIFIKAATIOT

niitä teknisesti painottuneita ammatillisia tietoja ja taitoja, jotka ovat välttämättömiä työn välittömässä suorituksessa

NORMATIIVISET KVALIFIKAATIOT
 työntekijän henkilökohtaiset ominaisuudet

MUKAUTUMISKV.	MOTIVAATIOKV.	SOSIOKULTTUURISET KV.
työhön sopeutumisen peruskysymykset	työhön sopeutumista syvällisemmät sisäll. työhön sitoutumiseen	työelämässä es. riippuvuuksien lisääntyminen – esim. yhteistyö, vuorovaik. viestintä

INNOVATIIVISET KVALIFIKAATIOT

jälkiteollisen yhteiskunnan työelämästä määrittyvä haaste oppia uutta oman työn puitteissa ja oppia uudistamaan työtä

Näyttökokeensuorittaja
Oppilaitos
Näyttökoeaika ja -aika

KOULUNKÄYNTIAVUSTAJAN AMMATTITUTKINTO
NÄYTTÖKOE

Ihmisen kasvun tukeminen
ARVIOINTIKRITEERIT JA -TASOT

AMMATTITAITO VAATIMUS	ERITTÄIN HYVÄ SUORITUS	HYVÄ SUORITUS	TYDYTTÄVÄ/HYLÄTTY SUORITUS
Ihmisen kasvun ja elämäntuntumisen tunteminen	Etsii ja käyttää monipuolisia keinoja edistäänsään asiakkaansa kasvua ja elämäntuntua vaihtelevissa tilanteissa. Toimii johdonmukaisesti asiakkaan optimaalisen kasvun mahdollistamiseksi	Oittaa toiminnassaan huomioon asiakkaan kehitystason ja elämänvaiheen. Tukee ja kannustaa asiakastaan tämän kehitystason tai elämänvaiheen edellyttämällä tavalla	Ei ota toiminnassaan riittävästi huomioon asiakkaan kehitystasoa ja elämänvaiheita, tai toiminta ehkäisee tai vaarantaa kasvuprosessia
Kehityksen häiritöiden ja terveen kehityksen esteiden tunteminen	Etsii ja käyttää uusia keinoja kokonaistavoitteiden saavuttamiseksi	Oittaa toiminnassaan yksilöllisesti huomioon asiakkaan vammat, häiritöt ja/tai terveen kehityksen esteet	Ei ota toiminnassaan riittävästi huomioon vamman ja/tai häiriön asiakkaalle aiheuttamia toimintakyvyn rajoituksia ja erityistarpeita.
Erialaisten kasvunäkemysten tunteminen	Osoo arvioida erilaisten kasvun tukemisen vaikutuksia asiakkaan kasvuun, sekä yhteensovittaa niitä tarpeissaan.	Tuntee erilaisia kasvunäkemyksiä ja niiden taustalla olevia arvoja ja ihmiskäsityksiä. Toimii tiedostaan oman kasvunäkemyksensä. Oittaa toiminnassaan huomioon toimintaympäristön erilaiset kasvunäkemykset.	Ei tunne erilaisia kasvunäkemyksiä ja niiden taustalla vaikuttavia ihmisenäkemyksiä ja arvoja. Ei tiedosta omaa kasvunäkemystään tai se on kehittämätön. Ei ota toiminnassaan riittävästi huomioon muiden kasvunäkemyksiä.
Ihmisen kasvun yhteiskunta- ja kulttuurisidonnaisuuden tunteminen	Hyödynnä asiakkaan kasvun tukemisessa erilaiset alinnot, elämäntavat ja yhteiskunta- ja kulttuuritaustat, sekä näkee ne työllään rikastuttavina tekijöinä.	Toimii ennakkoluulottomasti erilaisten asiakkaiden kanssa tiedostaen ihmisen kasvun yhteiskunta- ja kulttuurisidonnaisuuden. Osoo hyödynnä yhteiskunnan palvelujärjestelmiä.	Asenteellinen suhtautumistapa asiakkaiden erilaisiin yhteiskunta- ja kulttuuritaustoihin. Ei osaa hyödyntää yhteiskunnan palvelujärjestelmiä.
Teoreettisten tietojen käyttäminen toiminnassa	Tiedonkäyttö toiminnassa on sovellova, arvioiva ja kriittistä.	Osoo perustella toimintansa ja ratkaisunsa teoreettisesti. Hyödynnä teoreettisia tietoja käytännön toiminnassaan.	Teoria ja käytännöt ovat irrallisia toisistaan, toiminta soittumyönteistä, perustelematonta ja tavallisten vastaisista.
Kokonaistutustukseen osallistuminen	Kokonaistutustukseen tavoitteet ovat sisäistyneet toiminta-ajatuksiksi, jotka ohjaa työtä. Osallistuu aktiivisesti kokonaistutukseen.	Toimii kokonaistutukseen tavoitteiden ja omien tehtäväluiden mukaisesti.	Oma työ ja tehtävät määhdän kokonaistutuksesta irrallisina toimintoina.

(jatkuu)

(jatkuu)

<p>Yhteistyö- ja vuorovikutus- taidot</p>	<p>Käyttää joustavasti erilaisia yhteistyö- tapoja vaihtelevissa tilanteissa. Vuorovikutus on persoonallista ja rakentavaa myös vaikeissa ja yllättävissä tilanteissa.</p>	<p>Toimii aktiivisesti ja omassa roolissaan yhteistyössä ympäristön kanssa. Kommunikoi joustavasti erilaisten ihmisten kanssa ja osoittaa herkkyyttä viestien vastaanottamisessa. Käyttää tarvittaessa vaihtoehtoisia kommunikoinnimeleitä. Ollaan omaloitteisesti kontaktin asiakkaaseen ja muihin yhteistyökumppaneihin. Vuorovikutus on asiakasta tukevaa ja kannustavaa. Ilmaisee itseään selkeästi, asiallisesti ja ymmärtävästi.</p>	<p>Yhteistyö- ja viestintätaidoissa merkittäviä puutteita tai ristiriitaisia piirteitä. Ei toimi omaloitteisesti ja/tai vaalivuoroisuus on puutteellista.</p>
<p>Työyhteisössä ja verkostoissa toimiminen</p>	<p>On kiinnostunut erilaisista työyhteisöistä ja verkostoista. Toiminta työyhteisöissä ja verkostoissa on ideaalivaiht.</p>	<p>Sopeutuu ja osallistuu aktiivisesti työyhteisön kulttuuriin, viestintään ja työryhmiin. Ollaan toiminnassaan huomioon yhteistyömahdollisuudet.</p>	<p>Haluton ja/tai kykenemätön toimimaan työyhteisössä. Veläytyy työyhteisön ulkopuolelle.</p>
<p>Työtä koskevien säädösten ja ammattieteiden periaatteiden noudattaminen</p>	<p>Arvioi säädöksiä ja ammattieteisiä periaatteita ja osallistuu niiden kehittämiseen</p>	<p>Noudattaa tarkoituksenmukaisesti ja vastuullisesti ammattieteisiä periaatteita ja säädöksiä.</p>	<p>Ammattieteisten periaatteiden sekä työtä koskevien säädösten noudattamisessa puutteita.</p>
<p>Oman työn kehittämisen</p>	<p>On laaja-alaisesti kiinnostunut omasta alastaan ja kehittää omaa työtään, ammattitaitoaan ja työyhteisöään. Ilaksee ja pyytää aktiivisesti arvioimia palautetta. Antaa palautetta rakentavalla tavalla. Selkeä ammatti-identiteetti kehittynyt. Kykenee arvioimaan ja kehittämään omaa ammatti-identiteettiään.</p>	<p>Eisii ja käyttää tietoa ihmisen kasvutensa ja haikkoulensa ja tiedostaa kehitystarpeensa. Ollaan vastaan palautetta ja hyödyntää sitä työssä ja ammattitaitonsa kehittämässä. Antaa tarvittaessa palautetta. Ammatti-identiteetti kehittymässä. Realistinen käsitys koulunkäynnistä ja työstä. Hahmottaa työprosessin kokonaisuutena.</p>	<p>Ei pysty realistisesti arvioimaan omaa ammattitaitoaan. Ei ole palautetta vastaan tai ei osaa hyödyntää sitä. Ei huomaa palautteen antamisen tarvetta. Käsitys itsestään koulunkäynnistä ja työstä selkeä. Ei osaa kiinnostusta ammattitaitonsa kehittämiseen.</p>

Muuta huomaitavaa (esim. hylätyn suorituksen perustelut)

Päiväys

Arvioija (nimen selvitys)

Arvioija (nimen selvitys)

Liite 6. Koulunkäyntiavustajan ammattitutkinnon opetus-
tilanteissa ohjaamisen arviointikriteerit ja
- tasot

Näyttökokeen suorittaja _____
Oppilaitos _____
Näyttökoeaika ja -aika _____

KOULUNKÄYNTIAVUSTAJAN AMMATTITUTKINTO
NÄYTTÖKOE

Oppimistilanteissa ohjaaminen
ARVIINTIKRITEERIT JA -TASOT

AMMATTITAITO- VAATIMUS	ERITTÄIN HYVÄ SUORITUS	HYVÄ SUORITUS	TYYPYTTÄVÄ/ HYLÄTTY SUORITUS
Yksilöllisen ja yhteisöllisen oppimisprosessin tunteminen	Suunnittelee, toteuttaa ja arvioi itsenäisesti ohjausta yksilön tai pienryhmän tarpeiden mukaan	Tuntee oppimisprosessin keskeiset periaatteet ja toimii niiden mukaan. Hallitsee ryhmän kokonaisilanteen niin, että havaitsee ohjauksen tarpeen.	Ei tunne riittävästi oppimisprosessin keskeisiä periaatteita. Vaikeuksia ohjauksen suunnittelussa, toteuttamisessa tai arvioinnissa.
Ohjaus- ja vuorovaikutustaidot	Etsii ja toteuttaa erilaisia toimintamalleja ohjaus- ja vuorovaikutustilanteissa.	Selviyty itsenäisesti ohjaustilanteissa. Luo luontevan kontaktin ohjattaviin. Tukee ja kannustaa ohjattavia.	Ei selviydy itsenäisesti ohjaustilanteissa. Vuorovaikutustaidot puutteelliset.
Ohjauksen yksilöllisyys ja tarkoituksenmukaisuus	Toiminta lukee ohjattavan optimaalisia oppimista.	Toimii asiantuntijoiden ohjauksessa ohjattavan yksilöllisten tarpeiden mukaan ottaen huomioon asetetut tavoitteet. Osaa havainnollistaa asian ohjattavan tason mukaisesti. Ei toimi ohjattavan puolesta, vaan kannustaa ja motivoi.	Ei toimi asiantuntijoiden ohjeiden mukaan. Ei ole riittävästi huomioon ohjattavan yksilöllisiä tarpeita ja tavoitteita. Toiminta ei tue ohjattavan itsenäistymistä ja aktiivista oppimista.
Ryhmän huomiointi ohjauksessa	Osaa muuttaa joustavasti ja tarpeenmukaisesti ohjausmenetelmään.	Kykenee hallitsemaan ja ohjaamaan ryhmää itsenäisesti tarvittaessa.	Ei hallitse ryhmätilanteita.
Teoreettisten tietojen käyttäminen toiminnassa	Toiminta on kokonaisvaltaisesti hallittua.	Osaa perustella valintansa ja ratkaisunsa pedagogisesti. Hyödyntää teoreettista tietoa toiminnassaan.	Toimii sattumanvaraisesti, ei osaa perustella valintojaan. Teoriaa ja käytäntöä ovat irrallaan toisistaan.

<p>Ilmaisualliset ja luovan toiminnan taidot</p>	<p>Käyttää persoonallisesti ja monipuolisesti erilaisia ilmaisuallisia ja luovan toiminnan taitoja ja menetelmiä.</p>	<p>Käyttää työssään ilmaisuallisia ja luovan toiminnan taitoja ja menetelmiä. Rohkaisoo ohjattavana ilmaisemaan itseään eri tavoin.</p>	<p>Toimintaa haittaavia puutteita itseilmaisussa ja luovan toiminnan ohjaamisessa.</p>	
<p>Yhteistyö ope- tuksen ja kun- toutuksen asian- tuntijoiden kanssa</p>	<p>Edistää aktiivisesti ja luovasti perheiden ja muiden asiantuntijoiden kanssa tehtävää yhteistyötä käyttäen monipuolisia työtapoja. Pysyy ottamaan esille kehitettävät ja vaikeimmatkin asiat rakentavasti.</p>	<p>Osallistuu suunnitteluun ja ryhmän työskentelyyn aktiivisesti muista ammattiryhmiä arvostaen. Yhteistyö on luontevaa ja joustavaa.</p>	<p>Merkittäviä puutteita yhteistyökkyvyssä. Aliarvioi yhteistyön merkityksen.</p>	
<p>Ammattieettis- ten periaattei- den ja työtä koskevien sopi- musten noudat- taminen</p>	<p>Arvioi sopimuksia, säädöksiä ja ammattieettisiä periaatteita ja osallistuu niiden kehittämiseen.</p>	<p>Noudattaa tarkoituksen mukaisesti ja vastuullisesti ammattieettisiä periaatteita sekä sopimuksia ja säädöksiä.</p>	<p>Ammattieettisten periaatteiden sekä sopimuslän ja säädösten noudattamisessa puutteita.</p>	
<p>Oman työn kehittäminen</p>	<p>On laaja-alaisesti kiinnostunut omasta alastaan ja kehittää omaa työtään, ammattitaitoaan ja työyhteisöään. Arvioi itseään ja ammattitaitoaan oma-aloitteisesti ja kokonaisvaltaisesti. Haksee ja pyytää aktiivisesti arviointia ja palautetta. Antaa palautetta rakentavalla tavalla. Selkeä ammatti-identiteetti kehittynyt. Kykenee arvioimaan ja kehittämään omaa ammatti-identiteettiään.</p>	<p>Arvioi kriittisesti ja realistisesti omaa ohjaustaitojaan. Näkee realistisesti omat vahvuutensa ja heikkoutensa ja iidesltaa kehitystarpeensa. Kykenee ottamaan vastaan palautetta ja hyödyntää sitä työssä ja ammattitaitonsa kehittämässä. Kykenee turvllaessa antamaan palautetta. Ammatti-identiteetti kehittymässä. Realistinen käsitys koulunkäynnin tuustajan työstä. Haluuttaa työprosessin kokonaisuutena.</p>	<p>Ei pysy realistisesti arvioimaan omaa ammattitaitoaan. Ei ole palautetta vastaan tai ei osaa hyödyntää sitä. Ei huomaa palautteen antamisen tarvetta. Käsiitys itsestään koulunkäynnin tuustajana selkiintymätön tai epärealistinen. Ei osaita kiinnostusta ammattitaitonsa kehittämiseen.</p>	

Muuta huomioitavaa (esim. hylätyn suorituksen perustelut)

(jatkuu)

Liite 7. Koulunkäyntiavustajan ammattitutkinnon avustamisen näyttökokeen arviointikriteerit ja -tasot

Näyttökokeen suorittaja _____
 Oppilaitos _____
 Näyttökoepaikka ja -aika _____

KOULUNKÄYNTIAVUSTAJAN AMMATTITUTKINTO
 NÄYTTÖKOKE

Avustaminen
 ARVIOINTIKRITEERIT JA -TASOT

AMMATTITAITO VAATIMUS	ERITTÄIN HYVÄ SUORITUS	HYVÄ SUORITUS	TYDYTTÄVÄMÄYLÄTTY SUORITUS
Yksilöllisen hoitoprosessin hallinta auttamistilanteissa	Toiminnasta ilmenee työn laaja-alainen laivoitteiden ymmärtäminen, suunnittelmallisuus, taloudellisuus sekä kehittävä ote työhön.	Avustaa eri perushaito- ja siirtymätilanteissa yksilöllisesti ja tavoitteiden mukaisesti omatoimisuuteen kannustaan. Oittaa huomioon inhimillisten ja ihmisten hienotunteisuus.	Toiminta koostuu irrallisista lehtävistä. Avustamisen tarpeen ymmärtämisessä virheitä tai puutteita tai toiminta ehkäisee avustellavan itsenäisyyttä ja omatoimisuutta.
Empaattinen vuorovaikutus	Käyttää empaattisuutta ammatillisesti avustellavan tukemiseen.	Osoittaa toiminnallaan ymmärtävänsä asiakkaan tunteet ja tarpeet.	Ei osoita empaattisuutta. Takertuu ja/tai menee mukaan asiakkaan ongelmiin.
Teoreettisten tietojen käyttö toiminnassa	Tiedonkäyttö toiminnassa on soveltavaa, arvioivaa ja kriittistä.	Osoa perustella toimintansa ja rakkaisensa teoreettisesti. Hyödyntää teoreettista tietoa käytännön toiminnassaan.	Teoria ja käytännöt ovat irrallaan toisistaan, toimintatallumanvaraisista, perustelema- lonta tai tavoitteiden vastaista.
Kommunikointi asiakkaan kanssa	Etsii rohkeasti persoonallisia ja monipuolisia keinoja kommunikoida erilaisten asiakkaiden kanssa ja edistää asiakkaan kommunikaatio- valmiuksien kehittymistä.	Kommunikoi asiakkaan kanssa yksilöllisesti ja luontevasti sekä oittaa huomioon asiakkaan erityistarpeet.	Ei löydä toimivaa ja tilanteeseen sopivaa kommunikointitapaa.
Yhteistyö perheiden ja muiden asiantuntijoiden kanssa	Edistää aktiivisesti ja luovasti perheiden ja muiden asiantuntijoiden kanssa tehtävää yhteistyötä käyttäen monipuolisia työtapoja. Fyysily ollamaan esille kehitettävät ja vaikuttavat asialtu rakentavasti.	Toimii joustavasti ja luontevasti yhteistyössä perheiden ja muiden asiantuntijoiden kanssa.	Merkittäviä puutteita yhteistyökyvyssä. Aliarvioi yhteistyön merkitystä.

<p>Apuvälineistä, laitteista ja toimintaympäristöstä huolehtiminen</p>	<p>Uusi kaine ja välineitä ainakaan toimintaympäristön kehittämiseksi. Kehittää aktiivisesti toimintaympäristön esteettisyyttä, viihtyvyyttä ja toimivuutta.</p>	<p>Käyttää ja huoltaa perushoito- ja hoivatyössä tarvittavia apuvälineitä ja laitteita tilantilan vaatimalla tavalla. Huolehtii oppimis- ja toimintaympäristön toimivuudesta.</p>	<p>Merkittäviä puuttavia apuvälineiden hoidon huollossa. Ei huolehdi itsenäisesti ja oma-aloitteisesti toimintaympäristöstä.</p>
<p>Ergonomia</p>	<p>Kehittää toimintaympäristön ergonomioiden.</p>	<p>Käyttää sekä asiakkaan että itsensä kannalta ergonomisia työskentelytapoja.</p>	<p>Ei kykene johdonmukaisesti käyttämään ergonomisia työskentelytapoja.</p>
<p>Ammattieettisten periaatteiden ja työtä koskevien säädösten ja sopimusten noudattaminen</p>	<p>Arvioi sopimuksia, säädöksiä ja ammatteettisia periaatteita ja osallistuu niiden kehittämiseen</p>	<p>Noudattaa tarkoituksenmukaisesti ja vastuullisesti ammatteettisia periaatteita sekä sopimuksia ja säädöksiä.</p>	<p>Ammattieettisten periaatteiden sekä sopimusten ja säädösten noudattamisessa puutteita.</p>
<p>Oman työn kehittäminen</p>	<p>On laaja-alaisesti kiinnostunut omasta alastaan ja kehittää omaa työtään, ammattitaitoaan ja työyhteisöään. Arvioi itseään ja ammattitaitoaan oma-aloitteisesti ja kokonaisvaltaisesti. Hakee ja pyytää aktiivisesti arvioita ja palautetta. Anlaa palautetta rakentavalla tavalla. Selkeä ammatti-identiteetti kehittynyt. Kykenee arvioimaan ja kehittämään omaa ammatti-identiteettiään.</p>	<p>Arvioi avustamistaan eellisesti ja toimii tarkoituksenmukaisesti lähtökohdanaan asiakkaan tarpeet muuttuvissa tilanteissa. Näkee realistisesti omat vahvuutensa ja heikkoutensa ja tiedostaa kehitystarpeensa. Kykenee ottamaan vastaan palautetta ja hyödyntää sitä työnsä ja ammattitaitonsa kehittämiseksi. Kykenee tarvittaessa antamaan palautetta. Ammatti-identiteetti kehittymässä. Realistinen käsitys koulunkäynnin avustajan työstä. Hämmöllä työprosessin kokonaisuutena.</p>	<p>Ei pysty realistisesti arvioimaan omaa ammattitaitoaan. Ei ota palautetta vastaan tai ei osaa hyödyntää sitä. Ei huomioi palautteen antamisen tarvetta. Käsiytyä itsestään koulunkäynnin avustajana selkiintymätön tai epärealistinen. Ei osoita kiinnostusta ammattitaitonsa kehittämiseen.</p>

Muuta huomioitavaa (esim. hylätyn suorituksen perustelut)

(jatkuu)

Päiväys

Arvioija (nimen selvitys)

Arvioija (nimen selvitys)